

◆ Словник Вогульської мови. Академія Наук СРСР видає першого словника вогульської мови. Словник охопить усі

говірки мандрівників-вогулів, що живуть у Тобольській губернії.

ВСЕСВІТНЯ ЛІТЕРАТУРА Й МИСТЕЦТВО СЕРЕД ПИСЬМЕННИКІВ

◆ Ювілей Стефаніка. 26-го грудня у Львові відбулося святкування 25-ти річного ювілею літературної діяльності відомого українського новеліста В. Стефаніка. На вчорі виступали з своїми творами та докладами письменники та дітячі Зах України.

◆ 40-річний ювілей письменника. В Полтаві 6 грудня в будинку робітників освіти з ініціативи секції наукових робітників відбулося прилюдне вшанування письменника і наукового діяча Г. О. Коваленка з нагоди 40-ліття його науково-літературної діяльності. На урочистому засіданні ювіляра вітали представники низки місцевих наукових та громадських організацій. На ювілей надійшло багато привітальних телеграм: від Всеукраїнської Академії Наук, Всеукраїнського Комітету Допомоги Вченим та інш. У місцевій газеті надруковано листа Коваленка, де він заявляє, що тільки за радянської влади на Україні нечувано швидко зростає та розвивається українська культура, що тільки радянська влада провадить правильно національну політику.

◆ Пенсія пролетарському поетові. Наркомсоцзабез України призначив пенсію пролетарському поетові-робітникові-друкареві Романченкові, що почав працювати на літературному полі з 1905 року під псевдонімом Миколи Гриценка.

◆ Обслідування здоров'я літераторів журналістів. Секція робітників преси приступила до медичного обслідування здоров'я журналістів, що працюють в пресі не менше п'яти років, щоб виявити, як робота відбивається на здоров'ї.

◆ Будинок літератури ім. Блакитного. 5 січня в Харкові відбулося урочисте відкриття нового будинку Літератури, що об'єднає в своїх стінах всіх робітників преси. Клуб міститься на Капунівській вул. № 4 у кол. єпархіяльному будинкові.

Біля 2 місяців працював відомий художник Страхов для того, щоб як слід оздобити велику залу й східці. Прекрасний в українському стилі орнамент цілком змінив вигляд казармених колись стін. До цього стилю пристосовано все: двері, лампи, бильця, балкони. Орнамент інших кімнат клубу написав художник Сидоров.

Клуб матиме книгозбірню, читальню, велику залу для лекцій, концертів, кімнати для праці, буфет і інш.

На урочистому відкритті з привітаннями виступали: т. т. Затонський, Хвиля (від ЦК

КП(б)У, Озерський (від НКО) М. Куліш (від Вапліте), С. Пилипенко (від Плугу), І. Микитенко (від оргбюро пролеторганіз.), П. Усенко (від „Молодняка“).

Вечір закінчився виступами квартету ім. Леонтовича, капели „Думка“ і артистів „Березоля“.

◆ У літературній організації „Молодняк“ Літературна організація „Молодняк“ придбала ще не надруковані твори В. Чумака та цікаві матеріали з його життя. Усі ці матеріали буде надруковано в журналі „Молодняк“.

Силами „Молодняка“ складається літературна хрестоматія „Літературний комсомол“, де буде подано зразки комсомольської літератури з найранішої доби до останнього часу (Крашаниця, Шевченко, Усенко й інш.).

◆ Недруковані листи Гоголя, Тургенева й Шевченка. Державна Академія Художніх наук придбала виключний по своєму інтересу архів родини Аксаківих.

Архів складається з родинного листування Аксаківих, а також листів різних осіб до Аксакова, в більшості ще не оголошених.

Особливий інтерес в цьому архіві мають листи Гоголя (що відносяться до часу писання „Мертвих душ“) Тургенева, Грановського, Шевченка, декабриста Басенкова, Салтикова - Щедрина, М. Щепкина та 6. інш.

Загальна кількість листів в архіві 1.350.

◆ Академія Наук одержала цінний подарунок — оригінал листа письменника Писемського, адресованого Тарасу Шевченкові.

◆ Лекції про емігрантську літературу. Протягом грудня місяця тов. В. Коряк зробив низку прилюдних лекцій на тему „Українська емігрантська література“. В. Коряк зазначив, що базою для цієї літератури служать відновлений журнал „Літературно-Науковий Вістник“ та військового орган: „Тризуб“.

◆ Над чим працюють українські письменники:

— В. Сосюра — написав поему „Вчителька“ і складає нову збірку поезій „Жовтіє лист“.

— О. Слісаренко — видрукував в робітничій газеті „Пролетар“ роман „Обрізаний вуха“ й працює над новим романом „Скити“.

— О. Копиленко — здав до друку дитячу повість „Пригоди п'ятьох друзів“, закінчив два оповідання — „Блуза“ і „Рана“ і пише сатиричну повість „Муха в меду“.

— М. Йогансен — виготовував до друку нову збірку поезій. Він же разом з т. В. Щербаненком перекладає з англійської мови „Отелло“, а разом з т. Юришком написав сценарій „Звенигора“.

— Петро Панч — складає до друку нову збірку творів, куди ввійдуть оповідання „З моря“, „Без козира“ і інші. Він же опрацьовує оповідання: „На колесах“ і пише „Парафін на рушниці“, а також виправив до другого видання, зробивши значні зміни, книжку оповідань „Солом'яний Дим“.

— Арк. Любченко — працює над романом — „Книга радості“.

— Ів. Дніпровський — написав за п'єсою „Любов і дим“ сценарій під цією ж назвою. Він же написав нову п'єсу під назвою „Яблуневий полон“ і оповідання із імперіялістичної війни.

— Ю. Яновський — написав повість „Город“.

— Ів. Сенченко — написав повість „Мацапура“.

— В. Вразливий — виготовував до друку нову збірку оповідань, яку буде видавати „Книгоспілка“.

— Г. Епик — виготовував до друку книжку нових оповідань.

— М. Яловий — написав сценарій за повістю Нечуя-Левицького „Бурлачка“ і закінчує п'єсу із сучасного побуту.

— Г. Коцюба — закінчує оповідання з побуту часів горожанської війни „З того світу“ і сучасне побутове „Алімент“.

— М. Куліш — працює над п'єсою під назвою „Отак загинув Гуска“.

— М. Доленго — написав низку критичних оглядів і склав умову на збірку літературних портретів. Також вмістив по різних органах кілька поезій.

— А. Гак — закінчив нову комедію на чотирі дії під назвою „Родина пацюків“.

— І. Микитенко — працює над поемою „Епохи“ (Шевченку). Готує нову книжку прози.

— М. Гаско — написав нову річ „Дикун“ (ліро-легенда) та „Карпати“.

— Гр. Косинка — пише оповідання „Кар'єра“ Видавництво „Маса“ випустило його збірку оповідань під назвою „Політика“.

— В. Ярошенко — написав прозову річ „Гробовище“.

— Б. Тенета — написав цикл інтимної лірики.

— Я. Качура — здав до видавництва „Маса“ збірку оповідань під назвою „Без хліба“. Збірка незабаром має вийти з друку. Він же написав сценарій за своїм оповіданням „Зруйнована ідея“, а зараз працює над циклом оповідань із селянського побуту.

— Д. Загул — здав до ДВУ збірку віршів на 4 арк. „Мотиви“, що вийде з перед-

мовою проф. Білецького, а незабаром здає до друку збірку балад Шілера. Зараз Загул переробляє „Поетику“ на друге видання, що вийде так само накладом Держвидаву.

— Б. Антоненко-Давидович працює над повістю „Смерть“.

— М. Галич — закінчила нове оповідання з селянського побуту.

— Г. Брасюк — написав оповідання „Помилковий поїзд“ та написав сценарій на сюжет із своєї повісті „Безпутні“.

— Д. Фальківський — друкує у видавництві „Маса“ збірку поезій під загальною назвою „Полісся“.

— Є. Плужник та Підмогильний — працюють над сценарієм „Саламбо“.

— Д. Тась — написав оповідання „Апси“.

— Н. Романович-Ткаченко — написала оповідання „Марко і Мара“.

— І. Айзеншток — здав до друку книжку на 25 арк. „Українські пропилет“, і працює над низкою статей на методологічних темах.

— Проф. Я. Мамонтов — готує до друку збірку критичних статей про українську драматургію й театр.

— К. Анищенко — написав кіно-повість „Закон необхідності“, здав збірку оповідань до ДВУ; працює над комедією.

— Російські письменники: Н. Борисов* і В. Ветров — написали музичну комедію на 4 етюди „Знак Зеро“ за романом Мак Коллея. Музику до комедії написав Ю. Мейтус.

— Н. Борисов — працює над романом „Четверги містера Дройда“, в якому розгортаються інтриги його ж роману „Укразія“.

— В. Юрезанський — написав повість „Краснозаводський отряд“.

— В. Гадзінський — здав до друку нову книжку поезій „Неабстракти“ та повість „Кінець“.

◆ До сторіччя з дня народження Л. М. Толстого. Головна наука підготувала організацію в Москві всесоюзного комітету в справі увічнення пам'яті Л. М. Толстого та ознаменування сторіччя з дня його народження, що буде десятого вересня 1828 р. До складу комітету увійдуть представники всесоюзної та української Академії Наук, всесоюзного товариства культурного зв'язку з закордоном та Яснополянської селянської спілки.

Вечір пам'яті Короленка. 25-го грудня в будинку Освіти в Харкові відбувся літературно-художній вечір, присвячений пам'яті письменника В. Короленка з нагоди 5х роковин з дня смерті. На вечорі з докладом про громадську діяльність письменника виступив Берман і аспірант кафедри літературознавства Кагонов з докладом на тему: „Короленко й ми“. Після цього відбувся музичний відділ.

◆ Школа ім. Ів. Франка. Окривконком ухвалив перейменувати 1-у трудшкoлу в Переяславі на школу ім. Івана Франка.

◆ Смерть письменника Льва Лотоцького. Відомий свого часу на Західній Україні поемист і драматург Лев Лотоцький помер у Галичині на 72-му році життя. В 30-х роках дебютував він своїм першим драматичним твором „Добуш“, а пізніше часто виступав на літературному полі з новелами з галицького народного життя а також із комедіями й віршовими творами. Збірка його новел вийшла свого часу п. з. „Горицвіт“ накладом львівської газети „Свобода“.

◆ Ленінградське видавництво дало 25.000 к. в літературний фонд ленінградських письменників.

◆ Група бельгійських письменників — членів т-ва зближення з С.Р.С.Р. виявляє великий інтерес до радянської літератури і хоче видати низку збірок, присвячену сучасній російській літературі.

◆ Державні премії за мистецькі твори в Чехо-словацькій. Чехо-словацьке міністерство освіти й народної культури видало 18 нагород за найкращі мистецькі твори. Першу премію літературну одержав Карель Томан за збірку ліричних віршів п. з. „Столітній календар“. Друга літпремія припала Божені Бенешовій за її роман „Удар“. Інші премії розподілено між письменниками: Крейчі (повість „Останні“), Я. Грушовським (роман „Чоловік з протезом“ і оповідання „Долороза“), З. Неедли (праця критична про Беджиха Сметану) й А. Сташеком (мемуари).

Першу драматичну премію призначено Ярославі Гільбертові за п'єси „Прапор людства“ і „Другий берег“. Другу театр. премію одержав Франя Шрамак за п'єсу „Острів великого кохання“. Решта драм. нагород припала: Я. Бартошу (за „Бунт на сцені“ і „Герої нашого часу“), Л. Досталю (за режисерські досягнення), Б. Карену й З. Штепанеку (за їх акторські здібності).

Перша музична нагорода припала Вічіславові Новакові за оперу „Дідів заповіт“, а друга — Отокару Ціху за комічну оперу „Прецезки“ (за Мольєром). Я. Л. Белла дістав нагороду за оперу „Коваль Вілянд“. К. Б. Ірак за цілі пісень

„Пробудження“ (ор. 27) і „Веселка“ (ор. 29) В. Гельферт за книгу „Музика на Яромерецькому замку“, а О. Острчіль, шеф національного оперового театру в Празі, одержав премію за дирижерство в ювілейному циклі, присвяченому Фібихові.

◆ Конкурс на літер. нарис. „Fiera efleraria“ оголосила конкурс на коротенькі літературні нариси присвячені одному з італійських письменників з років 1800 — 1925. Перша нагорода 1000 лірів, друга і третя по 500. Наслідком конкурсу є використання невиданих матеріалів.

◆ „Дух Росії“. — Італійський письменник П. Гобетті видав книжку „Paradosso delle spirito russo“, що в цілому присвячена поведінці російського народу, а перш усього партії більшовиків. Гобетті не є прихильник більшовизму, але зазначає, що більшовики є ті люди в Росії, які дали першу лекцію сучасної європейської культури. Більшовизм — це єдиний шлях, що ним могли вийти народи буйшої Росії на шлях світової культури.

◆ Клуб індивідуалістів. — Відомий англійський письменник Ернест Бонн утворив у Лондоні „Клуб індивідуалістів“. Цей клуб ставить собі за завдання — закладати книгарні індивідуалістичної літератури. Досі до цього клубу ввійшло 1000 осіб.

◆ Новий твір Анрі Барбюса. — Барбюс викінчив велику працю про Ісуса Христа.

◆ Ювілей Олан Дуана. — Ціла Норвегія вчисто відсвяткувала п'ятидесятиліття Олана Дуана, відомого письменника, першого кандидата на Нобелівську премію.

◆ Невідомий Верхарн. — В Парижі вийшов з друку том досі ще невідомих поезій Верхарна — „Chants dialogués“.

◆ Пауль Велер виступав на шпальтах „Europe Nonvelle“ з проектом утворення міжнародної комісії, яка кожного року синтезувала літературні потреби різних народів Європи. До завдань цієї комісії належало б показувати нові твори, що варті перекладу, а так само визначати нагороди „річевим“ критикам та „сумлінним“ перекладачам, що варті уваги літературного світу.

◆ Юлій Верн, як поет. Як виявихлося тепер серед французьких літературних кол, то Юлій Верн писав у молодих літах досить добрі еротичні поезії, але на жаль такого сорту, що оголосити їх нема ніякої змоги.

СЕРЕД ХУДОЖНИКІВ

◆ В АРМУ. Асоціація Революційного Мистецтва України „АРМУ“ існує вже біля року.

В липні місяці ц. р. в м. Харкові відбувся Всеукраїнський З'їзд АРМУ, в якому прийняли участь представники місцевих філій

Київ, Харкова, Одеси, Дніпропетровська та осередків Донбасу. З'їзд підвів підсумки цьому першому етапові роботи Асоціації, прийняв платформу АРМУ, ухвалив план роботи на ц. рік і т. ін.

Таким чином, за цей час, АРМУ збило і об'єднало майже всі активні, творчі сили в галузі т. зв. образотворчого мистецтва на всьому терені УСРР, вивісивши їх із стану організаційної і ідеологічної розпорошеності. На широкій платформі Всеукраїнської Асоціації об'єднано різні формальні напрямки та дрібні угруповання.

В той же час, поруч з організаційною роботою йшло оформлення та уточнення принципів засад Асоціації в диспутах, що їх влаштовувало Центр. Бюро в Києві, Харкові, Одесі, а разом і ознайомлення широким колом з принциповими позиціями, завданнями Асоціації й притягнення та пробудження інтересу до справ будівництва радянської мистецької культури.

З цією ж метою Центральне Бюро видало брошури: Ів. Вроня — „Мистецтво Революції і АРМУ“, що має змістом обґрунтування принципів позицій й художньо-ідеологічного кредо АРМУ та В. Седляра — „АХРР та АРМУ“ по окремому питанню: рівнобіжної характеристики принципів позицій цих двох зараз найбільших Асоціацій в галузі образотворчого мистецтва.

АРМУ має на 1918 ц. р. в своєму складі художників та скульпторів: Довженка Ол., Бурачка, Прохорова, Падалку (Харків), Жук, М., Комар, Фраерман (Одеса), Таран, Бойчук М., Мелер, Кратко, Пальмів (Київ), Седляр, Павленко О. (Межигір'я), Богаєвський (Феодосія), Тенор, Різник (Дніпропетровськ), архітекти: Зейберліх, Альошин, Зейлінгер, Риков, Штейнберг та низку здібної молоді.

Подорож за кордон т. т. з керівничої частини АРМУ (Тарана, Седляра) дасть змогу Асоціації безпосередньо зв'язатись з революційно-мистецькими угрупованнями й окремими митцями Заходу (Франції, Німеччини, Італії) та закордонними українськими революц.-мистецькими силами.

Підчас перебування в Берліні, Лейпцигу, Мюнхені, Дрездені вони оглянули музеї, науково-мистецькі заклади, заводи, зокрема художньо-професійні школи, де детально вивчали постановку художньо-фахової освіти.

Т. т. відвідали також т. зв. „Баугауз“ (Художня школа й мистецький колектив з архітектором Гропіусом на чолі), з працею якого детально ознайомились.

Поїздки т. т. по Німеччині та матеріали, які вони захватили з собою, що частково характеризують сучасне укр. радянське мистецтво, викликали надзвичайну зацікавленість німецьких колом до радянського образотворчого мистецтва. Проїздом через Польщу художники оглянули також молоду Художню школу в Варшаві.

Зріст Асоціації продовжується (закладено філію АРМУ в Кам'янці на Поділлі й в Умані, на периферії об'єднано одиниць), але перед Центральним Бюром стала зараз, як основна

і актуальна задача, це організація першої всеукраїнської виставки образотворчого мистецтва і як підготовчих до неї ряду місцевих виставок філій АРМУ в Києві, Одесі, Дніпропетровську, до участі в яких притягується також окремих видатних митців, що не входять до складу АРМУ — як перегляд і виявлення своїх сил і досягнень, як серед старших кадрів, так і серед активної мистецької молоді, що підростає й виховалась після Жовтня.

Ця виставка буде вчасною, особливо зараз ще і через загострений інтерес до українського радянського образотворчого мистецтва, як в РСФСР (в зв'язку з дискусією з АХРР'ом за форми радянської творчості), так і за кордоном (Нью-Йорк, Париж, Берлін).

По плану виставок на поточний рік Центр. Бюро передбачає крім зазначених місцевих виставок і всеукраїнської в Харкові (в Лютому-Березні 1927 р.), пересунути також всеукраїнську виставку в кращих її зразках на Донбас, у робітничі центри (Сталіно, Луганськ), а як підготовчу до неї перевести виставку в Донбасі робітничих осередків АРМУ, гуртків „130“ робклубів і т. ін., (як виявлення самодіяльності робітничих мас Донбасу в галузі образотворчого мистецтва).

Зазначені виставки мусять мати величезне значіння і як перший вияв нашої творчості та як могутній стимул до дальшої роботи серед митців в напрямку творення радянської мистецької культури.

Друге завдання, що стоїть перед АРМУ — це організація виробничої роботи мистців для обслуговування вимог нашої сучасності.

Тут треба одмітити роботу виробничої майстерні АРМУ в Артемівську, яка працювала літом ц. р. й обслуговувала потреби робітничих клубів Артемівська та його району.

Місяців півтора назад повернулася група молодих художників членів АРМУ, що працювала літом в Кам'янському на Дніпропетровщині на величезному металургійному заводі імені т. Дзержинського.

Це перша спроба роботи групи художників безпосередньо на великому індустріальному виробництві.

Т. т. привезли силу работ, ескізів, що оброблюються й готуються до виставки.

Реалізація намічених виставок дасть змогу хоч на десятий році Жовтня широко продемонструвати досягнення в цій галузі культурної роботи й соціалістичного будівництва.

Є. Холостенко

◆ Художня виставка в Дніпропетровську. Виставка Дніпропетровської філії АРМУ (Асоц. рев. мист. України), відбудеться в другій половині січня м. Виставка триватиме до 15 лютого. У виставці візьмуть участь художники Дніпропетровщини, а також члени Київської та Одеської організації АРМУ

◆ Виставка самодіяльності робітничих мистецьких гуртків на Донбасі. В м. Артемівську культвідділ окрпрофради та інші професійні та радянські організації влаштовують виставку самодіяльних мистецьких гуртків. У виставці також візьме участь осередок АРМУ та художники самоуки. Виставка відбудеться на початку лютого. Далі її буде перенесено до харківської всеукраїнської виставки АРМУ, де буде відділ праць художників-селян та робітників, що покаже мистецьку самодіяльність масі. Після цього, центральну виставку буде пересунуто в робітничі райони Донбасу, вибравши для цього найкращі експонати з виставки.

◆ Організація виставки сучасної української графіки. Харківський музей українського мистецтва влаштовує виставку сучасної української графіки. До участі в організаційній роботі запрошено видавництва, художні та громадські установи. Виставка має відкритися у березні ц. р. Склад виставочного комітету такий: т.т. Войцехівський, Гетлер, Лизанівський, Криворотченко, Кошуба, Бурачек, Горбенко, Христовий і інш. Виставка охопить такі графічні твори: видавничі знаки, книжні ілюстрації, обкладинки, прикраси та інші матеріали, що мають графічний характер. Всі матеріали до виставки можна надіслати до музею українського мистецтва (Вул. Вільної Академії).

◆ Виставка тканин. 9-го січня цього року в Музеї Мистецтва Української Академії Наук відкрилася тимчасова виставка тканин. Виставка складається з 80-ти експонатів й дає зразки тканин: східних (коптських, персько-візантійських, еспансько-мавританських, перських, турецьких) і європейських (італійських та французьких). Східні українські та польські паси. Декілька зразків шиття. Серед експонатів виставки є видатний по своїй художній вартості фландрський килим (гобелен), що на ньому виткано дату його виконання: — 1512 рік. Для виставки надруковано каталога з декількома ілюстраціями.

◆ „На єврейських полях на Україні“. В Парижі видано альбома художніх малюнків з життя євреїв-хліборобів на Херсонщині та в Криму. Малюнок зробив художник Рибак, що цього року одвідав Україну й Крим. Ціна альбому — 10 доларів.

◆ „Четире искусства“. В Москв. в приміщенні Історичного музею відкрилась друга виставка гуртка малярів, графіків, скульпторів і архітекторів „Четире Искусства“. Головні малярі гуртка: П. Кузнецов, К. Петров-Водкін, Мартирос Сарьян, і Н. Ульянов.

„Четире Искусства“ мають у своїх лавах ще двох кращих сучасних скульпторів: А. Матвієва і І. Чайкова.

◆ Випуск художніх картин. В цьому операційному році кіно-організації

СРСР випускають біля 120 художніх картин: „Совкіно“ — 54, „ВУФКУ“ — 30, „Межрабпомрусь“ — 12, а інші картини випускають різні дрібні кіно-організації.

◆ Фільми „Сорочинський ярмарок“ і „Черевики“. До Гоголівського ювілею, що наступить у березні-квітні місяці ВУФКУ має виготовити спеціальну серію фільмів „Вечори на хуторі біля Диканьки“.

◆ Пільги для художників. НКФ СРСР звільнив од прибуткових податків робітників образотворчого мистецтва — художників, скульпторів, малярів, художників-архітекторів, художників-декораторів і художників-графіків.

◆ Смерть визначного французького маляра. — 6 грудня ц. р. помер останній представник імпресіоністичної школи — Клавде Моне. Як відомо, як творча сила цей визначний маляр умер уже 6 літ. Стративши зір, протягом усіх літ він самотньо доживав свого віку в маленькій сільській хаті у Жіверні, цілком відокремлений від життя й мистецтва.

Клавде Моне народився 14 листопада 1840 р., у Парижі

Свою буряну й неспокійну молодість Клавде Моне пережив у Гаврі. Там же поклали і його перші шкідливі закутки порту, кораблі, морські пейзажі — повні глибокого відчуження світла й колориту. Але справжня слава прийшла до нього шойно у 1866 р., коли він виставив свою велику картину — „Femme à la robe verte“. Картина ця викликала в тодішньому малярському світі справжню бурю. Клавде Моне зразу став, поруч Піссаро, віщомою новою напрямку в малярстві. 1870 року він виїхав до Голландії, де подала низка його чудових „студій“, а пізніше їде до Англії, звідкіль привозить відомий „Лондонський парламент під час мли“, твір, що пізніше працював біля нього цілих 35 літ. З того власне часу Моне стає на першому місці в історії французького малярства.

„Імпресіонізм“, — так часто вживане слово, — у більшій мірі виникло в праці Моне. Після франко-прусської війни він виставив один з найхарактерніших своїх творів — пейзажну картину „Impression“. Цю назву поквапливо підхопили його вороги і з погордою назвали його „імпресіонізмом“. Сталося, що погорда зникла, а назва лишилася.

Творчість Клавде Моне є досить відома, ні один французький імпресіоніст не був настільки монолітним „імпресіоністом“, як власне він. Всі його молодші товариші з бігом часу, свідомо чи несвідомо, відходили від ґрунтовних основ імпресіонізму, а деякі з них, як от Сезанн та Гоген, знайшли цілком певні шляхи до сучасного мистецтва, але Клавде Моне лишився „сам собою“, чим власне можна пояснити його незначний вплив на сучасне мистецтво.

СЕРЕД КНИГ І ЖУРНАЛІВ

◆ Журнал „Вапліте“. Вийшло перше число (січень — лютий) журналу „Вапліте“ Зміст його складається із красного письменства: Сенченко „Із записок“, опов., Сосюра вірші, Дніпровський — Заради неї, оповід., Йогансен — Панайреня, Еланові вірші, Громов — Щоденник Леся, опов., Квітко — Перекл. з євр. П. Тичини, вірші, Махмед Емін — перекл. з турецької П. Тичини, вірші, Суровцова — „Весно“ опов., Ф. Моріак — „Літератор“ опов., пер. з франц. Арк. Любченко. Критика, огляди: Хвильовий — „Соціологічний еквівалент“, Айзеншток — 10 років „Опояза“, Досвітній — Тенденція твору, Серж Віктор — Ідеологічний стан новітньої французької літератури, А. Л. — Серед новинок Заходу, Г-в — Розмова з Гроссом. Спогади, біографічні матеріали: Сосюра — Елан, Шиманський — Чумак, Є. Крук — Джек Лондон. Хроніка: СРСР, Заходу, Вапліте.

◆ Альманах Вапліте. Вийшов з друку у виданні ДВУ перший № альманаху „Вапліте“. Альманах містить понад 15 аркушів художнього матеріалу: белетристику, поезії. Вірші: Тичини, Йогансена, Сосюри, Яновського; повісті й оповідання: П. Панча, О. Досвітнього, В. Вражливого, О. Слісаренка, П. Іванова, Г. Епіка, Г. Шкурупія.

◆ Журнал Молодняк. Вийшов у світ № 1 січень 1927 р. „Молодняк“ — літературно-мистецький та громадсько-політичний ілюстрований журнал орган ЦК ЛКСМУ. У ньому вірші Мосенка, Я. Гримайла, Шульги-Шульженка й ін.; повість „Земля обітована“ — Л. Первомайського, Нива, оповідання Марка Дієва й ін.; статті: Ів. Момота, Літературний комсомол, В. Коряка — В. Блакитний, А. Хвилі — Блакитний і Чумак та інше.

◆ Новий науковий журнал. Ботанична секція Сільсько-Господарського Наукового Комітету почала видавати свій орган „Труди Сільсько-Господарчої Ботаники“

Перший випуск трудів уже вийшов із друку.

◆ Журнал „Український медичний архів“. Незабаром цей журнал почне виходити в Харкові.

Видавати його будуть Харківський медичний інститут, науково-дослідча кафедра Укрнауки та медична секція Харківського Наукового Товариства.

Новий журнал призначається для оригінальних праць по різних відділах теоретичної, практичної та соціальної медицини, а також для критичних оглядів і інформаційних статтів із царини розвитку й будування науково-дослідчої медицини на Україні. „Український медичний архів“ буде виходити за редакцією проф. Геймановича, проф. Мельникова-Разведенкова, доктора Радченка, проф. Рубашкіна та доктора Холодного.

◆ Мистецький журнал в Галичині. У Львові вийшов перший номер журналу „Українське мистецтво“ — місячник української пластики за редакцією М. Голубця. Журнал видано заходом гуртка „діячів українського мистецтва“.

◆ Новий український часопис. У Парижі почала виходити газета „Український Робітник“. Орган української робітничої спілки у Франції.

„Мета й завдання — Українського Робітника“, — як зазначає редакція, „оборона професійних інтересів і потреб робітника-емігранта, а також широке освітлення робітничого життя, як у Франції так і на Україні й світового робітничого руху“.

◆ Нова українська газета в Галичині. „Покутське слово“, політичний культурно-освітній і господарський часопис став виходити з 1-го жовтня в Коломиї, як двотижневик. Перше число зредеговане цікаво. Є в ньому між іншим господарський відділ, покутська хроніка і відділ дописей з Коломийщини. Адреса „Покутського Слова“: Коломия, „Народний Дім“.

◆ Закрито українську газету. В Луцькому закрито газету „Українська Громада“, що виходила замість газети „Громада“, що її недавно заборонено.

◆ Припинення виходу газети „Дні“. Есерівська газета „Дні“, що виходила за кордоном, припинила своє існування за браком коштів.

◆ Ювілей журналу. В грудні м-ці відбувся п'ятирічний ювілей білоруського журналу літератури, політики, економіки і історії „Полімя“.

◆ Робітнича газета на Волині. Пленум Волинської окрпрофради визнав за доцільне видавати в Житомирі щоденну робітничу газету.

◆ Організація української живої газети. За постановою Культвідділу ВУРПС'у в Харкові організується перша українська жива газета „Веселий Пролетар“. До участі в ній притягнуто найкращі українські артистичні, художні і літературні сили. Режисером газети буде режисер театру „Березиль“ т. Бортник. Перший номер газети нині спішно готується і незабаром буде його виставлено.

◆ Центральний газетний фонд. При розробленні питань з історії революції на Україні окрім архивних фондів велике значіння має газетний матеріал. При архіві революції утворено центральний газетний фонд, де зібрано всі газети, що були видані на території України за часи революції.

◆ Книгозбірні для хат-читалень. Конотопський Окргполітпросвіт розіслав по сільських хатах-читальнях — 37 книгозбірень.

В кожній книгозбірні є по 300 книжок головним чином із сільського господарства та красивого письмества.

♦ Література для шкіл та хат-читалень на Кубані. Українським школам і хатам читальням надіслано 20 тис. томів української літератури.

♦ Книжкове консультативне бюро „Книгоспілки“. В Харкові при Книгоспільці організовано консультативне бюро. Це нова галузь роботи Книгоспілки, що за декілька місяців дала корисні наслідки і має вже цікавий досвід. Консультативне бюро дає довідки на всі запитання, зв'язані з книгою, допомагає підбирати книжки, комплектувати бібліотеки для установ та організацій.

Свої відповіді консбюро складає на підставі карток, які охоплюють найкращу літературу всіх видавництв. Почасти бюро користується матеріалами державних бібліографічних установ. Але багато питань консбюро розробляє самостійно. Спільно з сільсько-госп. комітетом Наркомзему консбюро видає спеціального рекомендаційного каталога с.-г. літератури, а спільно з культвідділом ВУКС — комплектує практичні бібліотеки для окремих груп кооператробітників.

Бюро виробляє всі потрібні для бібліотек приладдя (картки, скриньки, плакати, т. і.) і друкує на всі нові книжки — ановані картки, що продаються окремо, або вкупі з книжкою.

Консбюро видає інформаційний бібліографічний бюлетень, де вміщено багато матеріалу до кампаній, подій, актуальних питань, методичного матеріалу, а також оглядів нових книжок.

Консультації бюро дає безплатно.

♦ Всесоюзне товариство культурного зв'язку, приступило до збору матеріалів для організації (в Брюсселі) виставки радянського друку.

♦ При будинковій друку (Москва) відкривається „Кабінет друку“. В кабінеті є багата бібліотека з різних галузей роботи друку (більш як на 1000). В музеї є найбільші провінційальні газети, бібліотека чужоземної літератури, зала для читання й роботи журналістів.

♦ В Музеї Книги. В будинку Ленінської бібліотеки відбулося відкриття Музею книги. В музеї демонстровано історію розвитку книги (як російської, так і чужоземної) за п'ять віків (з винаходу друкарства), до наших часів. Виставлені книжки репрезентують найкращі зразки друкарського та графічного мистецтва. Висока якість паперу дала можливість добре зберегти книжки.

Гаретні інкупабули (книги, видані до 1500р.) роботи Гутенберга та його учнів — Фавета і Фішера — прикрашають вітрини Германії XV в. По вітринах Італії звертають на себе

увагу перше видання Гомера (1470 р. Флоренція), ранні видання Петrarки, хроніка Шейделя і перші нотні твори.

З книжок слов'янських країв — цікава „Первенец слав'янського друку“ (1491 р.) в Кракові, друкований з давніх рукописів.

Експонати, розташовані по краях і в хронологичному порядку, виразно показують еволюцію друкарського та видавничого мистецтва, моменти їх розвитку і занепаду в різні часи й по різних державах. В міру розвитку друкарства видавець відокремлюється од друкаря — і цілі вітрини виставки присвячені окремим видавцям світової слави: видавництву Мануція (Флоренція), Етьенам (Франція), Антверпенському Плятену та найкращим видавцям Голяндії XV віку — Ельзевірам. Кінець XVIII і початок XIX віків репрезентовані (в числі менш уславлених видавців) чудовим Діло (Франція), Баскервілями (Англія) й гордощами італійського друкарства славетним Бодоні.

Повно показаний на виставці розвиток друкарства в Росії, перший зразок якого — „Апостол“ Ів. Федорова прикрашає витрину давніх російських видань.

Багато представлених на виставці гравюри та книжкові прикраси.

♦ Каталоги. ГІЗ видає ілюстрований тематичний каталог книжок про Схід.

Зміст його: Схід та імперіялістичні держави, Близький Схід, Середній Схід, Дальній Схід, конституція Сходу, Схід і царська Росія, Схід та СРСР, Радянський Схід, імперіялізм, його теорія й суть, діти та Схід, мандрівля по Сходу, культура давнього Сходу. Свій каталог книжок по мистецтву виданий німецькою мовою ГІЗ видає також французькою та англійською мовами. ГІЗ видає ілюстрований і анований каталог „Наша перша Революція“, що охоплює всю літературу, видану ГІЗ'ом з історії першої Германської революції (матеріали та документи, спогади, огляди, друк, революційна сатира і т. и.).

До каталогу додається бібліографія усіх статтів з історії першої російської революції, надрукованих у журналах „Пролетарская Революция“, „Красная Летопись“ і т. и.

♦ Бібліографічна виставка. До другого бібліографічного з'їзду книжкова палата організувала бібліографічну виставку, де показано було близько 1000 томів з книжок бібліографічної бібліотеки книжкової палати, Ленінградської бібліотеки, Комуністичної Академії, Інституту бібліотекознавства та І. М. Г. У. за період з VIII століття до наших днів. Показана була література по питаннях:

1) Системи бібліографічної класифікації, (уживані як в СРСР так і в Європі).

2) Десятична система класифікації (система Дью, система Міжнародного бібліографічного Інституту й т. и.).

3) Бібліографування періодики — показані були основні твори, що дали матеріал на складання списків період. видань, а потім показчик змісту періодичних видань.

4) Альфаветної каталогізації й каталографії (книга опис).

5) Предметової каталогізації.

Крім того виставлені були вітрини з зразками каталогізаційних карток, уживаних по великих бібліотеках СРСР; предметовий каталог Комуністичної Академії (складений за системою Бібліотеки Конгресу в Вашингтоні) — показана була тільки частина його: твори Леніна, за Леніна і Ленінізм, та матеріал для репертуару російської книги. (Основні бібліографічні підручники і основні розписи книжок з XVIII століття до наших часів). По-

казані були як приватні розписи, так і видання державної реєстрації.

Серед них: „Списки книг, вышедших в России“, — видання Головного Управління в справах друку, „Книжная Летопись“, „Книжные летописи союзных республик“ і т. п.

◆ В Лейпцизі організується інтернаціональна виставка книжкового мистецтва. Виставку організує німецьке товариство художників по колегіальному принципу. В кожній країні намічують художника для організації національного відділу. На виставці будуть показані сучасні досягнення з усіх галузей мистецтва книги, за винятком графіки та реклами.

На організацію російського відділу запрошено художника Д. П. Штеренберга.

ПО ФРАНЦУЗЬКИХ ЖУРНАЛАХ

„Меркур де Франс“, що виходить кожного першого та п'ятнадцятого містить у двох числах за грудень місяць м. р. літературно-біографічний нарис, присвячений французькому письменнику Просперу Меріме та літературно-критичний нарис присвячений англійському письменникові Бернардові Шоу. Перший нарис написав Максимом Ревоном, другий — Рене Гросом. Там же є коротка замітка, про „літературний романтизм, що повстав з завоювання повітря“. Анрі Мазель в чотирьох останніх числах часопису помістив свій роман „Вибір кохуваника“. „Меркур де Франс“ звертає на себе увагу багатим оглядом літератури, як художньої, так і наукової. Взагалі, цей журнал опублікував за 1926 рік 116 нарисів, спроб, статтів, романів, оповідань, новел та фантазій, 86 поезій (24-х поетів) та приблизно 500 статтів в „огляді кензени“ (15 день).

„Ле кореспонданс“ виходить двічі на місяць. В числах за жовтень, листопад та грудень місяць Емануель Денар'є містить „Часовню мертвих“. Число за 10 грудня подає літературно-критичний нарис, присвячений французькому письменникові Анрі де Монтерляну, який розпочав свою письменницьку діяльність в час війни. Монтерлян підняв високо спортивну літературу. Останній його твір „Ле бестієр“ (Звіробоїці) користується успіхом. Решту сторінок журнал присвячує політичним статтям та огляду літератури та наук. Майже кожне число подає огляд чужоземної преси, напр. число за 25 листопада дає огляд шведської преси, а число за 10 грудня італійської преси.

„Ля ревію де Парі“ містить роман Франсуа Моріака „Теред Декейру“. Робер де Траз подає продовження „Ле-корше“ — „Обібраний“, яке закінчиться, в слідуючій числі. Дієві особи цього роману зде-

більшого росіяни. В останньому числі за грудень місяць подано іспанським академіком Гомесом де Бакаро про „Сучасну іспанську літературу“. Ролян-Марсель лише про „Книгарню та французький кабінет до кінця віка Людовика XIV“. Контес де Ноай вмістила свої „Поєми“ в віршах.

„Ля нувель ревію“, що виходить двічі на місяць, присвячує свої сторінки здебільшого політично-соціальним питанням. За 1926 р. подано довгу статтю Анжа Мора про „Европейську демократію в 20 століття“ та Д-ра Шово про „соціальне забезпечення“. П'єр Сокан подає „Ля данс Макабр“, „Танок мерців“, що друкується вже від 1 жовтня, а продовження йтиме далі. Дія відбувається в наших краях: останні сторінки згадують про Київ. Від 15 вересня йдуть „Драматичні безум'я“ Дюмануара та Клярвіля.

В „Ля ревію юніверсель“ за 1 грудня закінчено роман Леона Доде (відомого рояліста) „Кров ночі“ та нарис Каміля Белега „Повз ліричний репертуар“. П'єр Шамп'єн містить критичну статтю про письменників Марселя Швоба та Стевенсона, про вплив Стевенсона на Швоба.

В числі за 1 грудня поміщено Маріусом Андре „Англія або перша подорож Христофа Колумба“ та розпочато роман Жака Бенвіля „Жако та Л'юрі“.

„Ля гранд ревію“ (листопад 6. р.) містить продовження роману Жака Бомпара „Маска“, статтю „Що війна дала жінці“. На так званих „вільних сторінках“ поміщена розвідка про „Бретонь та бретонців так як це бачили та бачать нині письменники“.

„Ля ревію еббомадер“, що виходить кожної суботи, містить в числі за 18 грудня м. р. статтю Еміля Анрі про „Вольтера та Фредерика II“, П'єра Куртіона про вмершого скульптора Клода Моне. Йде про-

довження перекладу з російського Є. Чиркова, „Юн ам девасте“ („Спустошена душа“).

„Ревю де літератур компаре“ в 4-му числі за цей рік містить статті Еріста про „Посередню традицію Швейцарії в XVIII та XIX віках“, Сімона про „Слід Стендаля в Німеччині“, Месака „Бальвер Літона та Достоевського: від Поля Кліфорда до Раскольнікова“ та Шварца про „Вплив японської поезії на сучасну французьку поезію“.

Там же досить докладна бібліографія книжок та періодичних видань: теорія, загальні відносини, мотиви, італійські впливи, єспанські, французькі, англійські, швейцарські, нідерландські, німецькі, скандинавські, славіянські, мадярські, американські та східні.

За цей рік були подані зазначеним журналам такі статті „Метерлінк та чужоземна література“, „Італійський та європейський романтизм“, „Ернест Ролан“, „Чулисть та страсть в європейським романі XVIII століття“.

„Ля ревію мондіаль“, клич якого „мало слів, але багато ідей“ містить низку дрібних статей. З романів іде Джона Шарпантьє „Два обличчя кохання“. Марсель Барьер подає свої „Думки про місцецтво роману“. Він розглядає роман со-

ціальний (Бальзак, Золя), нравів (Лякльо „Небезпечні звязки“), філософський, науковий (Роні старший), естетичний (Анунціо та Пьер Люїс), історичний та пригод (Александр Дюма).

◆ Літературно-критичні розвідки в часописах.

— В *Revue des Jeunes* від 25 липня цікава розвідка Анрі Пурра про „Образи та Жана Кокто“.

— В *Renaissance* від 31 липня Фортунат Стровські дає розвідку про письменника Мориса Доннея.

— *Revue Fédéraliste* присвячує велику частину свого числа Жоржу Бернано та його першому роману „Під сонцем Сатани“.

— *Mercure de France* від 1 серпня містить розвідку Люї Лефебра про Шарля Моріса.

— В *Revue Hebdomadaire* від 31 липня — замітка про письменника Дріє ля Рошеля.

— В *Mouvelle Revue du Midi* є розвідка Марселя Кулона про Люї Кобе.

— В *Les Causeries* Поль Казен містить статтю про роман Абея Моро „Божевілний“.

— В *Le Rappel* Рібадо-Дюма помістив статтю про Франсуа Моріака.

І. Гончаренко

ТЕАТР І МУЗИКА

◆ Театри столиці в першій половині сезону. Робити підсумки першої половини театрального сезону в Харкові, це визначає говорити про роботу українських театрів, бо вони в цьому театральному році вели перед, на них зосереджувалася увага містських і театральних кол столиці УСРР.

Харків тепер має чотири українських театри: Держтеатр — „Березіль“, Державну Оперу, Укр. Нар. Театр і Дитячий. Вони стояли, власне перші два, в центрі театрального життя. Коли додали до цих театрів російську драму в Червонозаводському театрі, Єврейський Держтеатр, Музкомедію і Новий Театр Мюзк-Хол, то це й буде весь Харківський театральний актив.

Держтеатр „Березіль“ грає в Харкові перший сезон. До нового року він дав п'ять нових для Харкова вистав: „Золоте Череве“, „Седі“, „Шпана“, „Жакерія“ і „За двома зайцями“. Перші дві йшли, як прем'єри, а інші три постановки київського періоду і їх ми не торкатимемося.

Перш ніж говорити про постановку п'єс „Золоте череве“ і „Седі“, треба зазначити, що умови, в яких починав театр „Березіль“ працю в Харкові були не досить сприятливі: насамперед керівники театру багато сил віддавали організаційним справам, далі, призов відірвав з колективу театру кількох акторів і в тому числі режисера Тягна, а коли до-

дати до цього, що багато акторів працювало на зйомках ВУФКУ і між ними такий видатний, як Бучма, то можна сказати, що умови роботи початку сезону були несприятливі. Звичайно, це не могло не відбитися на кількості прем'єр і зокрема на вчасному відкритті сезону. Довелося, щоб не відволікати початку сезону, дати незакінчену роботу п'єсу Кромелінка „Золоте череве“ в постановці нар. артиста Л. Курбаса. Мало того, з причин зазначених вище, цю п'єсу пустили зовсім у іншому складі, ніж було намічено спочатку. Тому п'єса „Золоте череве“ пройшла без успіху. Неуспіх п'єси треба ще покласти і на її малу сценичність, незрозумілість для публіки і філософичний характер.

Тепер про виставу „Седі“. Між іншим, ця п'єса тепер користується чи не найбільшим успіхом у публіки. Навколо її постановки виникло багато суперечок. Справа в тому, що її режисура подала майже в реалістичному вигляді. Але в цьому не треба вбачати повернення театру до реалізму, зміну його фронту. П'єсу ставив новий режисер Березоля, колишній учень Меерхольда — Інкіжинов. Вже одне це показує, що він не може бути реалістом у постановках. Але тут сталася звичайна річ. Як відомо, не кожен учень хоче бути подібним до свого вчителя. Режисер Інкіжинов хотів внести в роботу свій стиль, і дав майже реалістичну постановку, але

лише зовні. Коли уважніше грядивитися до неї, легко можна бачити, що п'єсу зроблено не засобами старого реалістичного театру, а як раз навпаки, засобами Березоля. У всякому разі навіть у цій „реалістичній“ постановці актори Березоля показали себе як найкращі техніки театру і митці.

Коло прихильників театру „Березіль“ дедалі збільшується і тепер він має вже свою суто харківську аудиторію, так само, як колись мав у Києві свою аудиторію.

Кілька слів загалом про малу кількість постановок в театрі Березіль, на що особливо часто нарікають театралі. Тут треба мати на увазі, що Березіль, крім своєї прямої роботи давати видовисько, має ще й творити шляхи театру, має давати вистави, зроблені не по трафарету, а з дотепом, з досягненнями, вистави не подібні одна до одної, а це, безперечно, вимагає багато роботи. Московські театри, наприклад. — Меєрхольда, як бачимо, так само ледве встигають давати дві постановки на рік.

Наприкінці про Березіль можна лише сказати, що він остаточно влився в харківське театральне життя і в другій половині сезону розгорне свою роботу більш широким фронтом. Театр крім „Прологу“ та „Сави Чалого“ дасть ще низку нових п'єс; „Юдита“ Гебеля, „Яблони́вий полон“ — Дніпровського, „Мікадо“ — радянизована оперета, „Отело“, „Макбет“ і „Сонце руїни“. Як бачимо, репертуар при його здійсненні досить багатий і різноманітний.

Тепер про оперу. Коли говорити про Харківську оперу, то доведеться торкатися загалом усіх трьох опер — в Харкові, Києві й Одесі, бо вони безпосередньо зв'язані між собою в одному українському оперному об'єднанні. Зважаючи на те, що українська опера в Харкові існує вже другий рік, а в Києві й Одесі лише починає перші свої кроки, довелось туди кинути найсильніші склади, а Харкову залишити найслабший. Тому перша половина сезону в Харківській опері з художнього боку пройшла не досить вдало. Причину цього також доводиться шукати і в рійних ненормальностях в організації.

Найкращими постановками в першій половині сезону треба вважати опери „Снігуронька“ і „Казки Гофмана“. В них режисура виявила деяку творчість. Що до інших постановок, то вони йшли або у невдалій постановці, або у зовсім архаїчній, (приклад — „Винова Краля“). До того ж опера не дала в першому циклі найцікавішої постановки „Закохання в три помаранчі“ — Прокоф'єва.

Тепер у Харкові з 7-го січня з великим успіхом почав свої вистави Одеський колектив, найкращий з усіх, а Харківський перекинуто на роботу до Києва, і Київський до Одеси. Між іншим в цій половині сезону

має піти перша українська опера „Енеїда“. Розробку її віддано композиторові Б. Лятошинському. У виставах другої половини сезону візьмуть також участь видатні актори Московського Великого Театру: Нежданова, Собінов та інші.

Український Народний Театр. Після довгих дискусій Укр. Нар. Театр взято на державне утримання і він тепер має змогу уважніше ставитись до своїх вистав. Удержавлення театру дало певні результати. Укр. Нар. Театр дав низку цікавих постановок. Крім побутового репертуару, у ньому пройшли і кілька нових. Між ними дуже гарне враження залишає постановка п'єси Кочерги „Фея гіркого мигдалю“. Навіть в постановці такої п'єси, як „Циганка Аза“ театр зробив крок вперед від старого трафарету. У виставах театру часто брали участь артисти опери Литвиненко - Вольгемут і Донець. А проте, акторський бік в театрі стоїть не зовсім гаразд, і аж останнього часу театр поповнився кількома значними артистами і між ними до складу трупи вступив народний артист О. Саксаганський. В той час, як в першій половині сезону театр грав лише старі п'єси для збільшення репертуару, у другій половині сезону він гадає звернути увагу на постановку кількох нових п'єс.

Дитячий театр з самого початку сезону дав лише дві прем'єри: „Козак Голота“ — Ф. Лопатинського, і „Одруження“ — Мар'яненка. Режисер Лопатинський зробив першу спробу подати історичного матеріалу в гротесковому вигляді й це пройшло у нього досить вдало. На порядку денному — прем'єра „Мішани́н шияхтич“ — постановка Лопатинського.

Репертуар Червонозаводського театру весь час був досить невиразний. Тут і „Конець Криворильська“ і „Право першої ночі“, і „Горяче серце“ і „Розита“ і багато інших, що не завжди пасують до робітничого глядача. Матеріальний успіх театру теж був незадовольняючий. Акторський склад — середній.

Про Музкомедію довго говорити не доводиться. Репертуар у неї такий, як і скрізь: „Коломбіна“, „Сільва“, „Баядерка“, принцеси всякі, графи, князі і більш нічого. А проте у неї музкомедія (чи оперета), звичайно користується успіхом і має гарні матеріальні прибутки.

Окремо стоїть Єврейський Держтеатр. Він має свою специфічну публіку — єврейське населення міста. Театр з кожним роком іде вперед і робить значні успіхи. Принаймні перша половина сезону пройшла у нього під знаком зростання техніки молодих акторів. Гаразд також стояла справа і з вибором репертуару та режисурою. У другій половині сезону театр ставить свою відчутну постановку „Загмуг“. Далі піде кілька п'єс

написаних єврейськими письменниками на замовлення театру.

Театр „Мюзік-Хол“ як видно з назви, мав показати щось іо типу закордонних мюзік-холів. Але видко з перших програм, це йому аж ніяк не щастить. Звичайні естрадні номери, такі, які завжди публіка звикла бачити на відкритих сценах улітку.

Оце майже вся картина першої половини сезону Харківського театрального життя. Все ж таки при всіх його дефектах видко, що українські театри поволі йдуть вперед і завойовують собі належне місце. Між іншим у другій половині сезону до українських театрів прибувають ще один — це театр типу сатири, організований при ВУРПС'і за керівництвом режисера Березоля Бортника.

Б. Сіманцев

◆ Український пересувний театр ХОРПС. Культвідділ Окрпрофради, разом з ВУРПС, остаточно вирішив організувати в Харкові Український Пересувний театр. Це буде театр „Малих форм“ (сатира, естрада, ексцентрика, то-що), театр, пристосований до потреб клубної роботи. Фактично цей театр буде філіялом театру „Березіль“. На головного керівника його запрошено режисера Бортника, а до трупі, головним чином, колишніх акторів „Березоля“, що не вийшли до харківського колективу. Крім того, до театру увійдуть ті, що закінчили музично-драматичний інститут. Художня робота театру погоджуватиметься з головним керівником „Березоля“ Л. Курбасом.

◆ Новий театр в Одесі. За недостатньою кількістю місць в одеських театрах, політосвіта та інші організації порушують питання про відбудування Сибіряківського театру, в якому є 1.600 місць.

Цей театр потерпів кілька років тому від пожежі. В театрі буде українська драма. На відбудування театру потрібно 350 тис. карб.

◆ Театральний куток ім. М. К. Заньковецької. При музеї Ніжинського Інституту Народної Освіти засновано куток ім. М. К. Заньковецької. Завдання кутка полягає в широкому ознайомленні робітничеселянських мас Ніжинщини з історією українського театру й зокрема з життям і працею славетної громадянки округи — Заслуженої Народної Артистки М. К. Заньковецької. До кутка надіслано до 60 різних експонатів, що висвітлюють дореволюційний і сучасний стан українського театру. Куток звертається до громадян України з проханням надсилати матеріали - експонати, що висвітлювали б шлях розвитку українського театру й зокрема життя й працю М. К. Заньковецької.

◆ Український театр в Ленінграді. П'єсою „Юрко Довбиш“ в Ленінграді розпочав зимовий сезон Український

театр. Йому віддано під вистави колишню залю Павлової на Троїцькій вул. № 13. Художньою частиною в театрі завідує І. Рекало, режисер Сухач.

◆ Організація єврейської музичної комедії. Всеукраїнський Посередобмис організував пересувний театр єврейської музичної комедії. До театру запрошено відому єврейську артистку Клару Юнг і режисера нью-йоркських театрів Юнгвіца. Вже розроблено план подорожі театру; за планом театр має обслуговувати такі міста: Гомель, Бобруйськ, Дніпропетровське, Александровськ, Кременчук, Полтаву, Харків, Київ, Москву й Ленінград. В репертуарі театру п'єси: „Джекеле Блофер“, „Шоста жінка“, „Фанче ін Америке“, „Лейбеле Одесит“ і інші. До від'їзду театру в Харкові улаштовані 27, 28, 29 грудня вистави в театрі ім. Шевченка. Було поставлено: „Джекеле Блофер“, „Шоста жінка“ і „Лейбеле Одесит“. 6-го січня театр почав свої гастролі в Гомелі.

◆ Постацання театрів п'єсами. При „Утодікові“ утворено відділ розповсюдження, що буде постачати для театрів і клубів новіші п'єси на всіх мовах.

◆ 40 річний ювілей засл. артиста Республіки І. Є. Замичковського. 27 січня в Одеському Державному Драматичному Театрі відбувся ювілей 40 річної сценічної діяльності засл. артиста І. Є. Замичковського. В день ювілею відбулася урочиста вистава — „Міщанин - шляхтич“ Мольєра, ставлення режисера М. Л. Тінського.

П'єсу переклали українською мовою Л. М. Гаккебуш та І. Микитенко. Ювілянт виконає головну роль (Журдена).

Артист І. Є. Замичковський, що віддав українському театрові 40 років безупинної праці, останні два сезони працює в Одеському Держтеатрі, де він завоював симпатії широких кол радянської суспільности.

До ювілейної комісії ввійшли представники партійних, радянських, профспілковських, культурних, мистецьких, літературних та інших організацій, а також представники адміністрації та художнього колективу Держтеатру.

◆ Одеський Державний Драматичний театр. Другий сезон працює в Одесі Державний Драматичний Театр.

З перших же вистав минулого сезону театр справжньою культурністю та високою художністю своєї роботи зумів завоювати широкі робітничі кола радянської суспільности м. Одеси. Хутко мусіли зникнути й сліди того скептичного відношення до українського театру в Одесі, що помічалось перед початком його роботи.

Другий сезон (26/27 року) блискуче продовжує традиції минулого року; театр набуває нових досягнень і поглиблює старі. Міцний художній ансамбль, художнє й адміністра-

тивне керівництво є твердою запорукою дальшого розвитку театру.

В цьому сезоні пройшли з великим успіхом такі п'єси: „Ревізор“ (ставл. М. Тінського), „Седі“ (в перекл. І. Микитенка, ставл. В. Вільнера), „Фея гіркого мигдалю“ (ставл. М. Тінського), „Собор Паризької богоматери“ — за В. Гюго в перекл. І. Микитенка (ставлення В. Вільнера), „Кінець Криворильська“ (ставл. В. Василька).

Цікаве художнє оформлення до „Седі“ та „Собору Паризької богоматери“ роб. худ. Б. Ердман, до „Феї гіркого мигдалю“ стильне й цікаве оформлення дав худ. Павлович, до „Ревізора“ худ. Маркович, до „Кінця Криворильська“ худ. Ексельбїрт та Даниїл.

Широкою популярністю користуються артисти І. Замичковський, О. Шумський, Л. Гаккебуш, Лісовський, Мацієвська, Осташевський, Ковалевський та інші.

З великим успіхом пройшла остання постановка В. Василька „Кінець Криворильська“.

І. Микитенко та В. Василько закінчують для театру нову п'єсу (музичну комедію „Енеїда“) з новим змістом, новими типами та зовсім одмінним устремлінням.

На чолі театру стоять: Б. Стах (директор), В. Василько (зав. худ. частини), Б. Чацький (головний адміністратор).

◆ „Які п'єси потрібні робітничому глядачеві“. Культвідділ спілки харчовиків і художнє бюро при культвідділ влаштувало 21 грудня в помешканні 6-ої тютюни. ф-ки диспут на тему: „Які п'єси потрібні робітничому глядачеві“. На диспут були запрошені керівники драмгуртків спілки, члени культкомісії і клубні робітники. На диспуті було розглянуто п'єсу: „То, чого не було“.

◆ Італійський державний театр. — Італійська мистецька преса повна нотаток про те, що Піранделло утворив постійний драматичний театр, який має бути державним. Театр цей складається з трьох труп, що одночасно даватимуть свої вистави у Римі, Медіолані і Турині. Дирекція цих трьох труп є загальною, але крім цього, у кожній трупі є свій окремий „технічний директор“. Театр цей утворюється з зразком театру „Marais“ у Брюсселі, що знову у свою чергу постав за зразком „Vieux Colombier“ у Парижі. Це значить, що театри ці є дуже модерністичні. Конструктивістична будова постановок дає змогу легко переносити їх з одного міста до другого. Всі три театри розпочинають свої вистави лише одночасно. Кожна п'єса буде ставитися також на трьох сценах, завдяки чому вигадується вільний час для постановочних проб чергової п'єси. Наслідком цієї широкої вигадки народнім театрам заборонено запрошувати до себе який-будь інший театр, крім театру Піранделла.

◆ Податок з п'єс, що стратили право авторства. — 3 дня 15 листо-

пада в Італії ввійшло в законне право розпорядження Муссоліні, щоб весь так званий гонорар за постановки тих п'єс, що стратили право авторства, ішов на користь державі.

◆ Художня капела кобзарів ім. Шевченка. Художня капела кобзарів ім. Шевченка влаштувала в Харкові кілька концертів: в сільбуді для селян, в Державній опері, на ювілей газ. „Комсомолец України“, в буд. освіти, 4 концерти по клубах залізничників та в Журавлівському район. робітнич. клубі. Скрізь концерти пройшли з великим художнім успіхом. Зараз капела від'їхала в 5-ту концертну подорож по Україні — на Київщину, Волинь та Поділля. В репертуарі історичні думи, революційні й народні побутів та гумористичні пісні.

◆ Лохвицький хор „Рух“. Робітничо-селянський хор „Рух“ після літньої перерви знов почав свою роботу. Під час ювілейного свята А. Тесленка хор ілюстрував революційними піснями доповідь про А. Тесленка. На святі Жовтня відбувся концерт хору. Хор існує 3-й рік.

◆ Кременчуцька Округова капела ім. Лисенка розробила план на півроку.

По плану намічено влаштування низки концертів у зв'язку з революційними святами, в тому числі Капела готується до влаштування прилюдних концертів в дні роковин В. І. Леніна та Т. Г. Шевченка.

Згідно плану Капела готується влаштувати концерт для Округової Рад Кременчуччини.

Щоб збільшити сили до Капели притягаються і хорові гуртки робітничих клубів.

◆ Капела „Зоря“ в Дніпропетровську. Капела „Зоря“ в Дніпропетровську відсвяткувала перші роковини свого існування. За рік капела дала 60 концертів, майже всі по робітничих клубах. Тепер капела переходить на циклові концерти.

◆ Виробничий план капели „Думка“. На цей виробничий рік капела „Думка“ виробила такий план праці: Народні пісні Слободської України, пісні народів СРСР, пісні народів Сходу, пісні народів Заходу. В цьому році капела „Думка“ гадає також зробити одну закордонну подорож.

◆ Музичні курси. При Харк. Муз.-Драм. Інституті, за дозволом Головопросвіти НКО, відкриваються музичні курси для підготовки до ВУЗ'а дорослих.

При Музкурсах функціонуватимуть: оперний клас, симфонічний оркестр, хор, духовий оркестр, оркестр бандур і народних інструментів.

Муз.-Драм. Інститут дає широку можливість членам музичних гуртків в Робочих Клубах, що грають на духових інструментах та музикантам військових оркестрів, закінчити на цих курсах свою музичну освіту.

◆ 5-річний ювілей квартету ім. Вільома. В Харківському державному драм-

театрі 27-го грудня відбулося святкування п'ятирічного ювілею всеукраїнського державного квартету ім. Вільома. Крім концертів у великих центрах, квартет робив виступи перед робітничою аудиторією на заводах, влаштовуючи подорожі на Донбас, у рудники, то - що. В складі квартету працюють В. Гольдфельд (1 скрипка), А. Старосельський (2 скрипка), А. Свирський (альт) і П. Кутин (віолончель). В ювілейному концерті, крім квартету, виступатиме народна артистка республіки А. Нежданова та диригент Московського Великого театру Н. Голованов.

◆ Симфонічні концерти для робітників. Окривконком асигнував Одеському філармонічному товариству 200 карб. на проведення симфонічних концертів по робітничих клубах. Симфонічні концерти, що відбулися в клубах металістів, трамвайщиків та залізничників, викликали з боку робітників великий інтерес.

◆ Школа хореографії. В Театре „Березіль“ одкривається школа хореографії балетмейстера театру Е. Д. Вигилева и соліста Держопери Швецова.

◆ Новий квартет. При одеському музично-драматичному інституті організовано квартет в складі Ільвера (концертмейстер опери), Рафіїла, Орлова і Шермана (вчителі).

◆ Організація в Києві персимфансу. В Києві утворилася ініціативна група при театрі ім. І. Франка в справі організації 1-го симфонічного ансамблю без диригента. Персимфанс має своїм завданням дати широкомасовим слухачів найкращі зразки симфонічної музики. На чолі цієї групи стоїть композитор Пруслін.

◆ Організація симфонічного концерта в Дніпропетровську. Музтехнікум Дніпропетровська приступив до організації виробничого симфонічного оркестру. До складу його увійшли студенти технікуму та викладачі оркестрового факультету. Оркестр намітив план роботи: 5 концертів протягом місяця в театрі ім. Луначарського і повторні по робітничих клубах та підшефних військових частинах. Склад оркестру — 50 музик, постійні диригенти — В. Юриш та А. Нудельман. Оркестр розпочав переговори з диригентами-гастрольорами та солістами. Перший концерт відбудеться в січні.

◆ Філармонія при т-ві ім. Леонтовича. При т-ві ім. Леонтовича утворюється філармонія, що має за своє завдання систематично обслуговувати робітничі клуби та організовувати музичні камерні концерти.

◆ Музичне життя в Кремінчуці. В зв'язку з переведенням „Дня музики“ — 6 грудня в держтеатрі ім. Ревенко було влаштовано вечір-концерт. Член музичного т-ва ім. Леонтовича т. Римський, в коротеньких рисах з'ясував про значіння переведення „Дня музики“, про історію музики, розвиток її до

жовтня й після жовтня, про митців-композиторів, їх роль й творчість як Лисенка, Стеценка, Леонтовича, Синиці, Степового, Козицького, Вериківського й інші.

Після доповіді відбувся концерт. Аудиторія, що складалась із робітників і селян, виявила надзвичайну зацікавленість не тільки концертом, але й доповіддю.

◆ „День Музики“ в Києві. „День Музики“ в Києві пройшов зі значним успіхом. В ньому взяли участь всі музичні заклади, хори та театри. Музичні ВУЗ'и, в зв'язку з перервою на свята, святкували „День Музики“ в середині січня.

◆ Виставка пам'яті Миколи Лисенка. Музей українських діячів науки й мистецтва при УАН влаштовує в наступному 1927 році виставку Миколи Лисенка з нагоди 15-річчя з дня його смерті і 85-річчя з дня народження. Організовано комітет, в склад якого увійшли: акад. О. Новицький, акад. С. Єфремов, Л. Старицька-Черняхівська, М. Старицька, Квітка Кл., М. Бібікова та Л. Масляннікова (доньки М. Лисенка), О. Лисенко, Дм. Ревуцька, Е. Рудинська. Комітет удається до всіх музеїв і приватних осіб з проханням надсилати на виставку рукописи, листи Лисенкові, портрети його з автографами, і інші речі, зв'язані з його пам'яттю. Якщо такі речі не можна передати у власність музею, їх буде повернено по закритті виставки.

Музей одержав уже від від родини М. Лисенка цілий кабінет композитора, адреси, вінки, та різні дрібні речі; великий портрет олійною фарбою, листи Лисенка до рідних, листи діячів до нього, всі рукописи, музичні автографи, рукописи статтів етнографічних записів, срібні ювілейні подарунки. Від акад. С. Єфремова до музею поступила збірка закордонних газет, присвячених ювілеєві М. Лисенка і святкуванню його в Галичині в 1903 р. Лубенський музей передав на виставку два листи Лисенкові до Ганни Барвінок і листи від неї до Лисенка.

◆ Бібліотека рукописних творів українських композиторів. При товаристві ім. Леонтовича організовано бібліотеку з рукописних творів українських сучасних композиторів. Бібліотека вже має твори Синиці, Верховинця, Вериківського, Барвинського, Козицького, Рєрьовки та інш.

◆ Серед українських композиторів. Композитор Б. Лятошинський написав увертюру на українські народні теми для великої симфонічної оркестри.

— Композитор Л. Ревудський закінчує роботу над 2-ою симфонією на українські народні теми.

— Композитор Козицький працює над музикою до п'єси „Сава Чалий“, що піде в театрі „Березіль“. До музики введено польський та український елемент.

◆ Робітниче - музична олімпіада. На весні в Ленінграді відбудеться перша в СРСР робітниче - музична олімпіада. У святі візьме участь об'єднаний міжсоюзний робітничий хор у складі 4000 співаків, народний оркестр у складі 1800 музикантів і духовий оркестр у складі 1600 музикантів.

◆ Смерть композитора А. Д. Кастаньського. Помер композитор А. Д. Кастаньський на 71 році життя. В особі небіжчика музичний світ втратив одного з найсамобутніших та найталановитіших композиторів і видатного музику — суспільника. Небіжчик працював на музичному полі понад 50 років.

◆ Пам'яті Бетховена. В скорому часі наступлять соті роковини з дня смерті композитора Бетховена. Зараз відділ мистецтва Наркомосу України веде велику підготовчу роботу до переведення в день роковин композитора „Дня Бетховена“. Мають бути зорганізовані у всеукраїнському масштабі концерти й вечори, присвячені пам'яті великого композитора.

◆ Відкриття пам'ятника Шопеніві. 15 листопада відбулося урочисте відкриття пам'ятника Шопеніві. Для участі в святі до Варшави прибули делегації різних країн, між іншим, і з СРСР — в складі композитора Мясковського й професора Яворського.

◆ Нове правління „Утодіку“. До нового правління Українського Т-ва драматургів і композиторів на загальних зборах обрано: т.т. М. Куліша, проф. Туркельтауба, проф. Я. Мамонтова, О. Досвітнього, В. Рабиша і кандидатами: т.т. П. Козицького, Д. Грудину і Остапа Вишню.

В члени ревізійної комісії вийшли: т.т. Петро Панч, Борисов і Красовський, а кандидати: т.т. Вериківський і Лісовський.

„Вечер України“ (допис). Українці в Москві відсвяткували останні дні 1926 року бучним „вечером України“.

Все було зроблено, щоб вечір удався: сажени афіші, найкращі місцеві сили, чудове помешкання (В. Зал Консерваторії). І Москва відгукнулася: затопила 27 грудня велике помешкання консерваторії.

Розпочався вечір українською бандурою. І хоч кобзар, Байдо-Суховий, — не Вересай, навіть не Кучугура-Кучеренко,

а всеж таки виконана ним „Дума на смерть кобзаря“ мала великий успіх.

Артисти Великого Гос. Театру, М. В. Микиша й В. Н. Лубенцов, добре відомі Москві, виступали дуєтом і соло.

Між іншим, Микиша виконав кілька романсів: „Не забудь юних днів“ та „Коли настав чудовий май“, муз. Лисенка, і „Червоні рубини“, муз. Степового. Лубенцов проспівав арію з опери „Тарас Бульба“ й гумореску Руданського (муз. Степового): „Прийшла в церкву стара баба“.

Дуєтом Лубенцов і Микиша виконали три речі: „Пісню сліпих“, муз. Синиці, річ, що безсумнівно зробила враження на слухачів; „Ой, піду я полем - лугом“ і „Де ти бродиш, моя доле“.

Камерна співачка О. Ф. Федоровська взяла слова кобзаря: „За думою дума“, муз. Соколова.

Після цього виступала в національних убраннях, численна (45 чоловіка) українська капела під орудою М. Н. Купави. Капела виконала „Заповіт“. Майстерно й бездоганно були виконані також „Верховино“, в перекладі Лисенка; „Діду мій, дударіку“, „Кобза“, муз. Давидовського й „Та й орав мужик“.

Друга частина вечора розпочалася дуєтом з опери „Запорожець за Дунаєм“ (Лубенців та Федоровська). „Пісню Хіврі“ з „Сорочинського ярмарку“ виконала В. В. Макарова-Шевченко, артистка Великого Гостеатру.

Успіх мали, проспівані нею ж, куплети, з нового побуту, Корчмарьова.

Засл. артист Республіки А. М. Дорошевич виїтував з байками й гуморесками: „Горлиця й Горобець“, „Гімн чернечий“, „Спитали голодного Кліма“.

Популярні українські пісні й думи було виконано артистами Гамовим і Кайдановою, соло й дуєтом.

Шаповаленко-Арді, під акомпанімент роюлю, виконав не лише „Реве та стогне“, „Чорна хмара“ то що, але й дуєт Оксани та Андрія з опери „Запорожець за Дунаєм“.

Під кінець ще раз виступила капела Купави в „Вечорницях“ Нишинського.

Вечір закінчився „традиційними танцями“ у виконанні т.т.: Білова, Світлова, Конюшенка та Орлика і пародіями т. Борисова на циганські пісні та байки Глібова.

У - нець

Бібліографія

Більшовик України ч. 1, 2 — 3, 4 — 5, 6 (липень - грудень 26 р.) Харків, вид - во „Пролетарій“ Тир. 3.000. Ціна 50 коп.

Писати рецензію на журнал, що охоплює багато різних питань, — треба так, щоб відбити співвідношення всього статейного матеріалу, а не вирвати і освітлити лише окрему групу питань із цілої сукупності. Тому весь зміст „Б. У.“, ми розібіємо на розділи за їх питомою в ньому вагою, а саме:

- 1) розділ загально - політичний
- 2) розділ соціально - економічний
- 3) розділ літературно - політичний
- 4) міжнародний розділ.

1) В статтях першого розділу найцікавішими являються статті т. С. Гонікмана. „Июльский блок“ и ленинская теория пролетарской диктатуры: (ч. 2 - 3) и особливо стаття: „Движущие противоречия и конкретное содержание вопроса о победе социализма в СССР“ (ч. 4, 5 и 6). Цікаві вони перш за все, єдиним принципом, що охоплює всю різноманітну складну дійсність в діалектичному синтезі. Автор спочатку аналізує господарчі форми СРСР і з'ясовує характер взаємовідносин між міновим і капіталістичним, між капіталістичним і соціалістичним, між міновим та соціалістичним. Цей аналіз приводить його до констатування трьох форм суперечності: 1) суперечність типа Д (діалектична) — її властивістю є наростання обох бігунів системи з перспективою революційного переходу в нову форму. Цю суперечність ми спостерігаємо як в міновому так і капіталістичному господарстві, як її внутрішню рису. 2) суперечність типа М (механична) — виступає при взаємодії різних форм. Її суть полягає в повільній еволюційній перемозі вищої форми наднижчою: так капіталізм з'їдав (соціально) мінове господарство; так соціалістична форма з'їсть капіталістичну. 3) суперечність типа П (переробки) — коли з одного боку нема наростання бігунів, а з другого — нема знищення одної з систем, що входить у взаємодію: цей тип суперечності характерний для взаємодії мінового типу (переважно сільське господарство) і соціалістичного типу (індустрія). Абстрактні аналітичні закономірності, що їх формулює т. С. Гонікман, дають його метод підходу до вирішення синтетичних складних питань будування соціалізму в СРСР. Сама постановка проблеми (як і стиль автора) викриває в ньому вміння застосувати діалектичний метод в питаннях, де складність проблем вимагає від дослідника особливої сили абстракції і в той же час здібності схопити своєрідність даного явища.

Ці ж питання, але в більш конкретній постановці ставить т. С. Слудкіна в змістовній статті „Закон неравномерного развития капитализма“ (ч. 6), даючи ілюстрації до основної думки: імперіалізм як епоха загнивання капіталізму, особливо збільшив тенденцію нерівномірності в розвитку капіталістичного господарства і цим обумовив не, рівномірний, а не одночасний перехід окремих країн до соціалістичних форм. Проминувши передові, що, так би мовити, ставлять наголос на основних політичних питаннях сучасності (боротьба з внутрішньою партійною опозицією) і статтю З. Гуревича (ч. 4 — 5) що лише є конкретною ілюстрацією до передової про підсумки XV конференції, ми можемо перейти до статтів, що освітлюють конкретні питання економічної політики.

2) Статті т. Коломойцева: Критика теории социалистич. накопления т. Преображенского“ (ч. 1) и „О нашей политике цен“ (ч. 2 — 3), стаття т. Козлова: „Индустриализация“ — висвітлюють детально економічне становище Радянського Союзу і зосереджують увагу на питанні про шляхи індустріалізації і зв'язану з ними політику цін. Не піти шляхом аграризації (Шаніні), ані шляхом надіндустріалізації (Преображенського), не відірвати індустрію від сільського господарства, а сполучити розвиток промисловості з розвитком сільського господарства — це діалектична задача, яку радянська влада може розв'язати внутрішніми силами. Ця задача конкретизується в питання про політику цін і зокрема в питання про те, чи підвищувати, як пропонувала опозиція, чи знижувати і надалі оптові ціни на промтовари. Коли це питання в згаданих статтях т. т. економістів вирішується

в бік дальшого зниження цін при збільшенні продукції, то в статті т. Дашковського: „Критическое замечки о политике цен“ (ч. 6) захищається та думка, що в умовах товарного голоду 25/26 р. політика зниження оптових цін привела лише до розбухання як державно-коопер., так і приватного торговельного апарату, що ріс за рахунок надбавок на недостатні товари. Стаття ще не закінчена і висновків ще не маємо, але основна думка вже досить ясно виступає: не всяке підвищення оптових цін потягне за собою підвищення роздрібних і в конкретних умовах сучасного становища на ринкові підвищення оптових цін дасть позитивний наслідок. Стаття, правда, написана ще три місяці тому, але автор вважає, що її основні висновки залишаються вірними і тепер. Редакція обіцяє дати відповідь разом із закінченням статті т. Дашковського і, сподіваємося, що ця відповідь ще раз дасть читачам Б. У. систематичний розгляд тих політичних і економічних причин, що їх наслідком являються постанови XV партконференції ВКП(б).

Більш, так би мовити, фрагментарного епізодичного типу являються інші статті економічного характеру: Гр. Гринька (На передодні нового господ. року), Демченко, Чернова (Реалізація врожаю), Вікторова (Дніпрельстан), Тараненко (Оренда землі в селянським господарстві), М. Г. (Порівняльний зріст народного господарства СРСР та УСРР).

Закінчуючи розгляд цих відділів приходиться, на жаль, констатувати, що головні актуальні статті, які розглядають питання соціалістичного будівництва СРСР — а значить 90% по якості і 60% по кількості матеріалу подається руською мовою. Перед журналом стоїть ще завдання українізувати і ці відділи на 100% — як українізований відділ літературно-політичний.

3) Цей розділ представлений в статтях т. М. Скрипника (Підсумки літературної дискусії) т. В. Юринця (Пільсудщина, за галицькою пресою, український фашизм, українська література), А. Хвилі (Романтика махновщини) і В. Десняка (Фашистська легенда і „національна“ утопія). Із цих статтів найбільший інтерес має: „Українська жовтнева література в марксистському освітленні“ В. Юринця (ч. 4 — 5). Автор дає діалектичну критику (і хвалить і лає) книги „Організація Жовтневої літератури“ тов. Коряка. Дуже інтересна для читачів (що знайомі з творами тов. Коряка і з його соціологічними узагальненнями) та атестація, яку дає соціолог-марксист марксисту-літературознавцю. На жаль критичні зауваження не обґрунтовано глибшим аналізом і тому обвинувачення тов. Коряка в „романтизмові“, „позитивизмові“, „вузькому утилітаризмові“, „дрібно-буржуазному народництві“ і „вульгаризуючій тенденційності“, висловлюючись юридичною мовою, тільки пред'явлено, але не умотивовано. А умотивувати їх тим більше треба через те, що кінець-кінцем дається позитивна оцінка роботи нашого критика і виноситься присуд: „винний, але треба помилувати“. Чому, власно, винний, і за що треба помилувати, читач не може гаразд розібратися. Інші статті Юринця, як і завжди все, що він пише, характерні своєю цікавою темою, багатством думок, порівнянь, аналогій.

Стаття тов. А. Хвилі — вузька по темі, але зате він розроблює цю тему, як то кажуть, „під оріх“. Вона є критикою оповідання В. Підмогильного: „Третя революція“ і в цьому відношенні є зразковою спробою базуючись на формальному розгляді перевести мову образів на класову мову соціологічних понять. — Цей основний метод марксистської літературної критики уживає також т. М. Скрипник в статті „Підсумки літературної дискусії, (ч. 1) орієнтуючи читачів у політиці партії в галузі літератури на основі постанов червеного пленуму ЦК КП(б)У — справа торкається відомих, тепер вже визнаних самими лідерами „Вапліте“ помилок, що виявилися в наслідок літературної дискусії (орієнтація на психологічну Європу то що).

Що торкається статті т. Десняка (ч. 4 — 5) з приводу виступів Д. Донцова, В. Кучабського та Ю. Бачинського, то сама тема і велика емоціональність автора, що виявляється в уривчастому стилі, робить її дуже цікавою для громадянина Радянської України, що хотів би познайомитися з ідеологією скаженого стовідсоткового українського фашизму. Рясність лапок і цитат ставить перед автором задачу стилістичної обробки. В своїй статті про Франка (в Чер. Шляхові ч. 7 — 8 за 26 р.) він звертав на стиль більше уваги.

4) Нарешті відділ міжнародних справ. Цей відділ різноманітний і злободенний. Тут ми маємо статті Бгоуна (Англія та Китай) т. Мерфі (Англія), Дро (Франція) Гюнтера (Огляди) і Піддубного (Румунія, Буковина, Басарабія). Останній в статті „Національні рухи південно-східної Європи“ (ч. 6) дає надзвичайно багатий матеріал, що з ним не заважало би познайомитися т. Ларіну, який знову виступає (див. „Большевик“ № 23 — 24) проти „насилственной украинизации проф. союзов“, явно не дооцінюючи міжнародного значіння національної проблеми і українізації зокрема.

Що торкається розділу критики та бібліографії, то він, як і у всіх часописах, потребує більшої повноти.

В цілому можна сказати, що „Большовик України“ як орган ЦК КП(б)У — за своє літнє існування справився з тим завданням, що його він собі ставив — (освітлювати

головні питання соціалістичного будівництва, ленінізму, культурного будівництва УСРР, міжнародне життя, національне питання, історію революційного руху і т. д.) і дійсно стає «кращим спутником всякого більшовика, що бере участь в боротьбі на політичному, господарчому та ідеологічному фронті».

Т. Степовий

А. А. Потебня. Мысль и язык. Издание пятое, пересмотренное и исправленное, с вводной статьей В. И. Харщикова. Гос. Изд. Укр. 1926 (А. А. Потебня. Полное собрание сочинений под редакцией Комитета по изданию сочинений А. А. Потебни при Всеукр. Академии Наук. т. I).

Четверте видання класичної праці О. Потебні „Мысль и язык“, що вийшло в 1922 році, розійшлося все менш, ніж за один рік. Цей факт сам по собі вказує так на великий інтерес нашого суспільства до науки О. Потебні, як і на необхідність цього п'ятого видання. Твір цей „Мысль и язык“, написаний ще на початку шостидесятих років минулого віку й похований у свій час на сторінках Журналу Мін. Народної Освіти (1862 р.), належить до тих класичних творів наукової думки, що довго прокладають шлях до свого визнання та належної оцінки. Аж через тридцять років після його першого видрукування, після виходу багатьох інших праць О. Потебні, що в деталях перевели в життя основні засади, накреслені в цьому основному нарисові, „Мысль и язык“ в 1892 р. з'явилась другим виданням в формі, приступній ширшому читачеві. Третє видання було потрібне через 20 років після другого (1912). І от наш революційний час на протязі п'ятих років дав оці останні два видання.

Обидва ці видання мають академічний характер. Обидва вони старанно перевірені ученою редколегією — спеціальним Комітетом по виданню творів О. Потебні при ВУАН. Читача неспеціаліста може вже з першого погляду вразити навіть самий, давно їм забутий, правопис з ять, ер і т. и. А тим часом з наукового погляду заховання такого правопису річ необхідна, бо Потебня, як людина з дуже своєрідними й незалежними науковими поглядами, мав свій власний правопис, одмінний від старого казньонного російського; отже текст його творів науково повинен друкуватися, яко текст свого роду історичної пам'ятки. До праці коло тексту належала також перевірка Редколегією чужих цитат, що наводять Потебня. Крім того до деяких його етимологій, що з 1862-го року вже перестаріли, ще в 4-му виданні частково були проф. Б. М. Ляпуновим додані в примітках новіші дані. Праця ця для цього, 5-го видання, „motu proprio“, ц. т. без оплати, була продовжена проф. Л. А. Булаховським.

Підходячи до цього останнього видання, яке до чисто академічного, не можна однак, не висловити деякого подиву що до його загального характеру. З одного боку це видання очевидно українське: видає його ДВУ, Редколегію утворено при ВУАН (що, як відомо, всі свої видання провадить укр. мовою), „Вступні уваги Редколегії“ писані українською мовою, велика вступна стаття В. Харщикова так само. Отже російською мовою повинні були б бути лише: текст самого Потебні (звичайно „потебніянським“ правописом яко пам'ятка) та ще можливо було б припустити російською мовою (нов. право.) передруки різних передмов до старих видань, хоч їх безсумнівно слід було перекласти. Але чомусь на обгортці, на перших заголовках і в оглаві врочисто панує російська мова. Може це теж „текст“ Потебні? Але чому тоді тут звичайний сучасний правопис. Може Редколегія в цьому й не винна. Але в усякому разі вона винна в тому, що скрізь у книзі її примітки пороблено російською мовою. Нехай вже тоді й передмова й усе інше російською мовою. Нехай би вже й було російське видання великого „русского“ ученого О. Потебні. Ми сподіваємось, що коли ДВУ здійснюватиме далші теми цього повного видання (а їх має бути 20, і вони вже виготовлені до друку Редколегією), то це непо-розуміння буде усунено.

Треба також звернути увагу на те, що академічного видання О. Потебні мало. Все ж це не є видання для широкого українського читача. Треба перекласти й видати головні його твори українською мовою і в першу чергу хоча б оцю „Мысль и язык“. Справа ця, звичайно, не легка, бо й сама мова й самі ідеї О. Потебні вимагають великого таланту перекладача. Але й популяризація його творів в коротких статтях — річ ще важка, що можна бачити хоча б зі вступної статті В. Харщикова в цьому 5-му виданні, що так важка і своєю мовою й самим викладом. Отже тільки в укр. перекладі О. Потебня остаточно ввійде в обіг нашого культурного життя.

А. Ковалівський

Віктор Данілевський. 1. Од човна до пароплаву. Книгоспілка, 1926 р. стор. 125, др. арк. 125 : 32, малюнків 34, тираж 4000, ціна 65 коп.

Віктор Данілевський. 2. Від перуна до радіо Книгоспілка, 1926 р. стор. 149 арк. 149 : 32, мал. 37, тираж 5000, ц. 75 коп.

Віктор Данілевський. 3. Біле вугілля Книгоспілка, 1926 р. стор. 103, арк. 103 : 32, малюнків 27, тираж 4000, ц. 55 коп.

Всі три книжки, що їх розглядаємо, дозволені до вжитку в книгозбірнях установ соціального, про що свідчить на кожній книжці штамп Державного Науково-методологічного комітету (по секції спеціального виховання).

Порівнюючи їх за змістом, треба сказати, що вони цілком всі однаково відповідають здоровій реальній потребі шкільного юнацтва у такій книжці. Книжки — популярно-наукові, легко читаються, говорять про історію й сучасні досягнення техніки у різних галузях людського життя, що їх будується на певних засадах сучасної науки.

1. У вступних сторінках першої книжки загально з'ясовується інтерес до змісту цієї книжки, її цілева спрямованість: „не було б первісного човна, не було б і сучасного пароплава. Довгий тисячолітній шлях невпинної боротьби з природою лежить поміж цима двома винаходами. З деякими перемогами людськості на цьому шляхові має познайомити ця книжка“ (4 стор.).

Далі в коротких, стислих, але жвавих рисах подається відомості про перші спроби людини плавати на воді, про торок, як первісний засіб плавби; про винахід та розвиток човнів; про розвиток способів руху човнів: весло, вітрило, кормило або стерно. У другому розділі маємо відомості з історії гребних кораблів — перші кораблі, єгиптянські, фінкійські, грецькі, римські; кінчається добою остаточного розвитку гребних кораблів — галер. Маємо також відомості про стан цієї справи на Україні, а саме на шляхові „з варяг у греки“; визначається докладно ролля козацьких чайок. У третьому розділі книжки подаються докладні відомості про розвиток вітрильних кораблів, починаючи з кораблів варязьких, Ганзейської спілки, Венеції, Генуї то-що, і нарешті остаточний розвиток кораблів. Історія пароплавів припадає на четвертий розділ, де маємо відомості про пароплав Фультона, перші морські пароплави, дальший розвиток пароплавів та пароплавних двигунів, аж до нового способу руху кораблів — роторного, що робить революцію на морських шляхах, а може в цілій техніці...

Останній розділ — про сучасне паропластво: про сучасні торгові пароплави і про військову флоту; про водяний транспорт СРСР та його значіння в господарчому житті; про водяний транспорт УСРР та про сучасний стан шляху „з варяг у греки“, про його перспективи в зв'язку з побудовою Дніпрельстану, про радянську військову флоту. Такий схематично поданий зміст першої книжки. Тут скорочено накреслено історію розвитку техніки паропластва, що зростала шляхом вікових шукань, боротьби, технічних нагромаджень та вдосконалення людської техніки а також її застосування до економічних потреб людськості. Про це все маємо відомості за першою книжкою, що її популярно й змістовно впорядкував автор, надавши літературно-художньої жвавості та відповідного соціально-економічного висвітлення зачеплених питань, що так потрібно для сучасного радянського читача; питання подаються не лише як історія техніки, а у певному соціально-економічному аспекті, стимулюючи до громадсько-творчих завдань, індустріально-технічних, сільсько-господарчих та ін. перспектив радянської сучасності...

Друга книжка, що перед нами, оповідає про „той шлях, що ним ішла думка людини від Перуна до радіо, про ті найгловніші перемоги, що їх було одержано на цьому шляху (стор. 8).

Тут маємо, напочатку книжки, вступ — цілком белетристичний, емоційний, яскравий, але науково-правдивий та художньо-витриманий. Це дає гарну, емоційно-обгрунтовану цілеспрямованість книжки для читача, викликає жваву його зацікавленість тією справою, що її надалі подається в чітких, науково-популярних формах, але в межах необхідної стислості закінченості. Почавши з історії електрики за стародавніх часів, автор подає відомості про розвиток знання електричних явищ, про розвиток електротехніки аж до наших часів; висвітлює роллю електрики в сучасному житті: в промисловості, транспорті, сільському господарстві, побуті. Потім подаються відомості про телеграф, телефон, радіо — їхня історія й сучасне. Останній розділ книжки з'ясовує справу електрифікації, її сучасні перемоги та перспективи в СРСР, особливо ж на Україні.

В цілому книжка ця не є чимсь подібним до розділу з підручника фізики, або до сухих сторінок енциклопедії на літеру „Е“... Вона вся прохоплюється й осяяна тою над-електрикою, що збуджує та запалює світло й силу електрики в наших радянських умовах — вся книжка освітлюється зростаючою громадсько-політичною свідомістю читача,

вона його переконує набуванням провідних думок автора, що безперечно витримані, радянські. Ці думки, їх висвітленість, гарно стверджується тою перспективою важких історичних шляхів розвитку справи, що призводить, зрештою, до рішучих перемог радянської сучасності, осіяної червоними загравами наступного Дніпрельстану.

Книжка про „біле вугілля“ побудована за таким же планом, які перші дві, тоб-то: автор бере стан цього питання за стародавніх часів, висвітлює історію його розвитку по різних країнах і закінчує з'ясуванням стану цієї справи в радянських умовах та перспективами дальшого розвитку в умовах всесвітньої радеспубліки...

Попередній інтерес читача до книжки викликається вступною частиною, що з'ясовує загальне значіння „білого вугілля“ для сучасності, також можливі способи використання його та те, що може дати доцільне використання „білого вугілля“. У дальших розділах з'ясовується історія водяних коліс, турбін; сучасний стан цієї справи. Далі подаються цифрові відомості про світові запаси „білого вугілля“, про те, як використовується воно по різних країнах — гідроелектричні станції Америки, Західної Європи, „біле вугілля“ в Азії, Африці. Далі маємо приклади використання енергії морських припливів та морських хвиль.

І, нарешті, маємо відомості про водяні багатства СРСР та використання їх, це — в останньому розділі книжки. Окрім загально-союзних відомостей та даних про Волховстрой, значна більшість сторінок цього розділу охоплює питання Дніпрельстану. Тут ми маємо: про Дніпрові пороги; план використання білого вугілля Дніпра; про Дніпрельстан, промисловість та залізницю; Дніпрельстан та пароплавство; Дніпрельстан та сільське господарство, витрати на Дніпрельстан, Дніпрельстан — дитя пролетаріату...

Як бачимо, ця книжка закінчується могутнім акордом Дніпрельстану. Це — її провідна думка, що панує над всіма рядками книжки; це — її цілеспрямованість, її основне гасло, що яскраво висвітлює шляхи радянської електросправи на Україні...

Загалом, можна сказати, що всі розглянуті книжки, й кожна зокрема, мають важливе, актуальне значіння в умовах нашої сучасності — для читача масовика. Бо в них цілком приступно й легко для зрозуміння викладено історію розвитку тих засадних факторів, що значно обумовлюють справу індустріялізації нашої країни.

Яскравою особливістю всіх книжок є те, що вони підносять справу, яка вивчається, в історичній перспективі: читач переконаний, що справа не застигла, вона рухається, нагромаджує досвід, набирає сили, розгортається з великими зусиллями; все це надає читачеві уявлення про динаміку цієї справи, висвітлює заховані діалектичні дані про історію й сучасний стан справи. Останній у всій його величності стає зрозумілим лише завдяки такому історико-діалектичному його висвітленню. Особливістю й відрізняються розглянені книжки від звичайних підручників, що подають лише статистику цієї справи.

До повторних видав книжок (а це прийдеться зробити, бо тиражі малі, а книжки гарні) все ж треба зауважити, як хвибу, ось що. В історичних моментах мало висвітлюється про те, хто ж саме використовував досягнення техніки та через які це сталося причини (соціально-економічні); як при певному стані виробничих сил та виробничих співвідношень спрямовується техніка, її розвиток; кому на користь вона стає. Оці моменти в історичному аспекті не висвітлені, це треба додати.

Мова в книжках гарна, популярна, легка, образна, де треба. Книжки всі оздоблені гарно малюнками. Малюнків багато, доцільно підбрані, цінні; більшість — із закордонних видань. Книжки мають гарний зовнішній вигляд: обкладинки художні, привабливі; книжки міцно зброшуровані, взагалі — гарне, чепурненьке видання.

Книгоспілку можна похвалити, що вона вміє вишукати здатного автора, підібрати завчасно актуальні теми та в приналежному вигляді й формі своєчасно піднести це до масового споживання.

Книжки можна радити не лише для шкіл соцвиху. Кожна з них буде прекрасною книжкою для широкого загалу юнацтва, що прагне науково-технічних тем; для такого ж дорослого читача-масовика; для вчителя-масовика, як підручний матеріал для популярних його лекцій. Ціна книжки невисока.

А. Ганчар

Жак де - Морган. До исторического человечество. Общий очерк доисторического периода. Перев. с франц. В. Худалова, с предисловием В. А. Городцова. Гос. Изд. Москва — Ленинград. 1926. Стр. 300.

Археологія є наука про утворення й життя минулих людських поколінь.

В останній час спостерігається особливий інтерес до студіювання археологічних явищ. На жаль археологія є наука хоч і цілком самостійна, проте дуже молода: сучасні наукові роботи що до культури людства почато всього по-над півтораста років тому.

Перші важкі кроки цієї науки викликали серед учених великий песимізм.

Новітніші течії в науці, навпаки, мають нахил до перебільшеного оптимізму: „поступ науки безмежний і в природі немає нічого такого, причини чого коли-небудь не були б з'ясовані“ (Драперно).

Де-Морган, взагалі, не проявив себе адептом оптимістів, особливо під час трактування питань з темної кам'яної доби.

Дійсне археологічне знання, на думку проф. Городцова, дається дуже важко, багато важче ніж студіювання гієрогліфів і тому перемога над ним... „зовсім неприступна для вчених людей, що працюють над дослідом пам'яток історичного часу“. До такого типу „вчених людей“ автор наведеного вислову зараховує й Ж. де-Моргана з О. Монтеліусом, котрі „до похилого віку працювали виключно над матеріялами металевої доби, а наприкінці своєї наукової діяльності побажали пролляти світло на життя людства також і в найдавніші часи кам'яної доби“, через що „робота де-Моргана має великі дефекти“. Він, напр., не дає повної відповіді на одно із головних питань археологічної науки — про житло первісної людини. „Ми анічогісінько не знаємо про житло людей до моменту появи мустьєрської індустрії“.

...Неможливо гадати, щоб шельмі та ашельці не шукали притулку в печерах, коли б ті були приступні для них“. А втім, „за винятком печер ми нічого не знаємо“ (с. 155). З цього не слід робити висновок, що ні про що й не дізнаємося. Адже ж „немає жодного твору — справедливо зазначає де-Морган у своєму „Попередженні“, який можна було б вважати за остаточний“.

Подібні твори можуть тільки подати те, що знає наука в день їх виходу, та вже через місяць авторові доведеться зробити в них деякі зміни“.

Отже подібних „змін“ потребує уже й твір самого де-Моргана, який чомусь замовчує роботи російських та українських вчених.

А то він мусив би визнати, що „шляхи ділових стосунків існували й зв'язували ще у III — II тисячоліття до нашої ери такі віддалені одна від одної країни, як, скажемо, Сибір, Урал, Фінляндія, Центральна Росія, Україна, Басарабія й Закавказзя“.

Цікаво підкреслити, що де-Морган вжив тут терміну „Україна“ не випадково: робить він це цілком свідомо. На ст. 282, напр., він пише: Мадленський тип індустрії поширився аж до меж України“, а на ст. 294: „племена кельтів облишили сліди свого переселення в долині Дунаю й на Україні“ то-що. Цілком інше спостерігаємо в творах російських учених, що вперто тримаються старої термінології: „Південна“ чи „Київська“ Русь. М. І. Ростовцев каже навіть, що „Україна, як така, з давніх-давен уже не існує. „Кімерійська, скитська, готська, київська, галицька й усяка інша історія об'єднується в Московській Русі й щасливо скінчила своє існування“ („Україна“, 1925, кн. 4, 154). М. Ростовцев навіть дорікає М. Грушевському, що той „цілком відділяє руську історію від української й виключно цій останній віддає історію Київської держави“. Професори Берг і Богораз вважають Україну „штучним витвором сільських учителів і явищем тимчасовим“ („Ч. III.“ 1926. 2, 182).

Навіть в „Б. Сов. Енциклопедії“ (вид. 1926, III, с. 97) В. Б. Антоновича названо „південно-руським істориком і етнографом, автором численних матеріалів до „історії південної Росії та ініціатором багатьох археологічних розкопів у тій же таки „південній Росії“...

Книга де-Моргана охоплює тисячоліття й тисячоліття людських зусиль до поліпшення умов існування.

Поділяється книга на три частини. Перша („Розвій індустрії“) охоплює VIII розділів, від палеолітичної індустрії до обробки твердих матеріалів доби індустрії залізної. Друга частина („Життя доісторичної людини“) поділяється на три розділи (житло, мисливство, одіж), а третя („Розумовий розвій й міжнародні стосунки“) на чотири (мистецтво, релігія, письмо, міжнародні стосунки). Одинадцять сторінок приділено на висновки.

До книги додано, — подібно як до книг Нідерле та Озборна, — абетковий покажчик імен та речей, бібліографію використаних джерел (окрім російських), покажчика латинських назв, покажчик до пояснень дуже ясно розсипаних у тексті малюнків і мапу торговельних зносин давнього світу.

Написано книгу красномовно і дуже интересно. Книга безумовно заслуговує на велику увагу й появу її в російському перекладі слід вітати, як факт безсумнівного наукового значіння. Для аматорів-археологів вона може прислужитися, як чудовий вступ до археології“.

Гн. Стеллецький

Іванов. Географія СРСР. Минуло вже шість років мирного будівництва радянської влади, а ще й досі Держвидави й методи не спромоглися переглянути й перевидати ті підручники, що перейшли до нас від царського часу і мають дуже багато залишків старовини.

Це найбільше стосується до наших підручників географії, які виявляють стару тенденцію розглядати всі самостійні й автономніеспубліки СРСР з великодержавного погляду старого часу. Стільки в них застарілого, антирадянського, несумлінного, що дивуєшся, як можуть наші майбутні економісти вивчати з них багатства нашої республіки. Границі переплутані не тільки між республіками, а й між радянським Союзом і Турцією і іншими сусідами.

Зовсім не освітлено, або освітлено з погляду великодержавника на тубільця життя народів, що населяють наш Союз. А тим часом одною з умов для тіснішого і братерського єднання народів СРСР є правдиве і вірне освітлення життя кожного з них. Саме про це найбільше треба пам'ятати, випускаючи підручники географії, з них бо власне і знайомиться наше молоде покоління з життям тих народів, що з їх представниками йому пізніше доведеться зустрічатися і будувати спільне життя в союзних виконкомах та радах.

Зокрема я маю тут на увазі Географію СРСР Іванова. Її прийнято як підручник по всіх школах УСРР, недавно випадково розгорнув я цей підручник і був здивований тими відомостями, які я там вичитав про Закавказзя й Грузію.

„Крім татар, грузин та вірмен живуть тут (на Закавказзі) ще імеретини (рідні грузинам)“, це однаково, як би хто писав, ще на Україні, крім українців і інших живуть ще полтавці (рідні українцям).

„Головний хліб там кукурудза“, а от що каже статистика: (в тисячах пудів):

Роки	Жито	Пшениця	Овес	Ячмінь	Рис	Бавовна	Кукуруд.	Всього
1913	48	851	24	433	24	70	325	1824
1924	12	708	1	382	—	—	393	1801

Як бачите, кукурудза займає третє місце, а головний хліб — це пшениця.

„Виноград на Закавказзі садять звичайно серед великих дерев (напр., серед волоських горіхів) і дають йому плестися по деревах; при цьому виноградна лоза перекидається з дерева на дерево й звисає гірляндами“. Як видно, автор не має уявлення ні про виноград, ні про волоські горіхові дерева. Добрий клопіт мали б бідні жителі Закавказзя, коли б їм довелось лазити за виноградом по деревах. Навіть для того, щоб стрясти з дерева орех, беруть звичайно спеціаліста — лазильника по орехах, та й той має довгий на 2 сажні палик, щоб збивати орехи; а як же ж туди лазити за виноградом? А тим часом збір винограду в селі — ціле свято, в якому беруть участь всі дорослі — чоловіки, жінки й діти. А лазити по орехах рідко хто міг би.

„Кавказькі вина добрі і тільки трохи гірші за кримські; найбільше славиться кахетинське. Смак кавказьких вин гіршає тільки через те, що їх перевозять звичайно не в бочках, а в шкіряних мішках (бурдюках); від бурдюків вино набирається їхнього присмаку“. Певна річ, дуже важко з'ясувати дітям, які вивчають географію СРСР по Іванову, що кримські вина кращі за грузинські, але навіщо ж кривдити Грузинпром! Адже кахетинські вина завжди вважалися в Росії за найлуччі, а приготовлені французьким способом вони не вважали і найліпшим французьким вином. Присмак бурдючних вин — важке питання для дітей і тим більше не слід так рішуче давати перевагу кримським винам над кахетинськими.

„Рижем годується місцеве населення (варений риж з бараниною — найулюбленіша їжа усіх закавказьких народів)“.

Ну це вже чистий плагіат і автор остаточно обікрав покійного Даніеля Дефо. Пам'ятаєте, як його Робінзон Крузо описує: „пилав з бараниною — улюблена їда китайців“. Не добре так робити з бідним покійником. А тим часом грузинський селянин в житті не сіяв рижу і дуже сумніваюся чи мав змогу хоч два рази на рік купити в місті того рижу на „улюблену“ страву Закавказзя. Продукція рижу в 1913 р. становила 1% всіх хлібів, а в 1924 р. посіяно його так мало, що і в статистику не увійшло. Чого це закавказькі народи так нехтують свій улюблений рис, не розуміємо.

А що до „любленої баранини“ то от статистика показує, що і від іншого м'яса не відмовляються. 1924 року було в тисячах голів:

коней	194
великої рогатої худоби . .	2369
овець	2224
свиней	383

Як видно жителі Закавказзя тримають великої рогатої худоби більше, ніж своїх „улюблених“ овець.

„Комарі водяться на шляхах, де росте рижу“. А де нема рижу, не водяться? Тоді на Закавказзі не було б комарів і малярії. А от у Мінгрелії (Західна Грузія) рижу й зазору нема, а комарів повно і всі чисто слабують на малярію.

„Край понад Курю сухий і дуже бідний на рослини“, це можна сказати тільки про долину течію Кури, верхня течія повна лісів і багатой рослинності.

І багато ще такого...

За те зовсім не освітлене економічне життя і нічого не говориться про ті різно-родні природні багатства, яких так багато саме на Закавказзі.

Мабуть те саме можна сказати і про інші часті книги.

Цими днями Держвидав України має розпочати нове видання цієї самої географії СРСР Іванова. Бажано було б зробити там деякі виправлення, щоб правдивіше освітити життя Закавказьких народів.

Горський

Кистяковский В. В. Очерк географии Украины Изд. „Украинский Рабочий“. Харьков, 1926 г. Стор. 230 — 2 (содержание) — мапа УСРР. Тираж 15.000. Цена 1 руб. 15 коп.

Відомий український педагог - географ В. В. Кістяківський склав для трудшкіл російських підручника із географії УСРР.

В основному зберігається й зараз встановлена не перший рік тов. Кістяківським схема підручника. Хоча можна не погоджуватися з розподілом УСРР на п'ять країв, але в цілому відомості подано досить вдалі, цілком розраховані на трудшколу. Досить нові цифри та відомості про УСРР, про її природні, демографічні культуро-господарчі властивості.

В книжці досить карт, картограм, діаграм, багато є матеріалу до практичних занять, особливо для порівнянь УСРР з ССРР та світовим господарством.

Поруч із цим, трапляються неминучі в цій книжці хиби:

а) хоча авторові добре відомий склад УСРР, але чомусь Таганрог теж на УСРР (стор. 67).

б) при переведеному до життя адміністративно-територіальному поділі УСРР існують чомусь губернії Подільська та Донецька (стор. 112, 157, 158), Бердянськ — оцентр (стор. 172);

в) про одні з округ нема сталою погляду, куди вони власне зараховані (напр. Бердичівська, Глухівська, Лубенська, Мелітопольська, Ізюмська та Херсонська), про Старобільську округу згадує автор в двох краях (Слобожанщина та Гірничо-заводський край стор. 142 та 171);

г) не досить ще усунені старі назви міст, напр. трапляються на численних картах та в тексті: Бахмут, Катеринослав, Єлісаветград, хоча нові назви їх авторові гарно відомі;

д) поруч із вживанням нових метричних мір, попадаються: „пуди“, „десятини“, „версты“;

е) багато помилок в цифрах про сільське господарство окремих країн УСРР;

ж) заплутані цифри про площу засіву по УСРР в 1924 та 1925 роках, про худобу;

з) тільки давши цифри, можна складати завдання учням що до населення окремих округ УСРР та АМСРР (стор. 148); очевидно, сталася якась помилка в таблиці на 96 стор.

Після усунення зазначених помилок книжка буде дуже корисна в трудшколі.

Піщанин

Н. Калиткин. Орнамент шиття Костромського полушубка. Труды костромского научного общества по изучению местного края. Вып. XXXVII. Сторінок тексту 18, малюнків 213. Кострома 1926.

Випуск являє собою чепурно виданий in octavo альбом малюнків вишиванок кожухів, який попереджує передмова Вас. Смирнова (стор. 1—7), замітка Н. Калиткіна „орнамент шиття костромського полушубка“ та пояснення до малюнків його ж (стор. 8—11).

Передмова має на увазі, головним чином, аналізу орнаменту вишиванок; крім того, доводить про необхідність збирання подібного матеріалу: „Вишиванки кожухів нема підстав викидати з огляду народного мистецтва тому уже, що кожух був об'єктом художньої уваги народу й його орнамент не можна відокремити від іншого народного мистецтва, як органічну, але дуже своєрідну частину цілого“. Далі йдуть вказівки про розміщення вишиванок по кожуху, а також про колорит.

Аналіза орнаменту йде в двох напрямках: 1) аналіза взірців „поясків“ (бордюрів), як найбільш простих та архаїчних, де визначились основні елементи. З матеріалу, що його містить альбом, намічено 19 типів орнаменту поясків, 2) вишиванки на грудях — осередок уваги при оздобленні кожуха; тому орнамент тут багатший, з якого можна намітити три головних типи: геометричний, рослинний на зразок хвилястого стебла з круглими, на обидва боки, завитками й „розсип“. Відносно останнього типу автором висловлено міркування, ніби він є наслідуванням іншої техніки, а саме обробці шкіри штампом тиснення.

Аналізуючи прості елементи й порівнюючи техніку вишиванок кожухів з технікою орнаменту дерева й кераміки, найбільш близьким вважає залізно-скоб'яне майстерство орнаменту, припускаючи безпосередній вплив металевих оздоб, що вживались в старовинному руському одязі.

Відокремивши риси архаїчного орнаменту, можна на вишиванках кожухів спостерігати вплив пізніших стилів, так орнамент рослинного походження переходить в бароко та рококо, а також і в ампір в своєрідній мистецькій трактовці. Що торкається виображень окремих речей, то такого роду орнамент трапляється не часто й, безсумнівно, пізніший.

На питання, чи відбився на орнаменті кожухів етнічний фактор, треба зазначити, що в кожному невеличкому районі виробився свій сталий, певний репертуар.

Як побажання, автор доводить необхідність „найти в інших місцях орнаментальні гнізда, виділити ці орнаментальні географічні райони, беручи на увагу звичайно, значіння мандрівних артілів кравців“.

Назване видання треба вітати, як першу спробу зібрати й систематизувати цей рід вишиванок, що чомусь до останнього часу мало цікавив збирачів, і пожалкувати, що малий тираж (500 примірників) не дасть змоги виданню поширитись і тим самим бути імпульсом до збирання орнаменту кожухів, які останніми часами гублять свої вишиванки й крій.

Орнамент кожухів, як один із типів вишиванок по шкірі, широко розповсюджений у багатьох, переважно північних народів, дає багатий матеріал так для істориків мистецтва, як і для етнологів.

Відсутність порівняльного матеріалу в цій галузі приводить іноді автора передмови до міркувань, з якими не завжди можна погодитись. Так, вказуючи, що вишиванка кожуха буває опушена хутром моржа або котика, автор вважає, що ця мода могла прийти тільки з півночі. Опушка кожуха хутром, як оздоба, очевидно розповсюджена більш широко й обмежити її виключно північним впливом не можна. Вона зустрічається й на Україні, де кожух обшивають по краях смушком, а в старовину на Харківщині обшивали хутром бабака, на що маються вказівки у Квіткі-Основ'яненку¹⁾, що є безсумнівним доказом широкої побутової розповсюдженості цієї оздобы.

Цікаво відзначити, що деякі орнаментальні мотиви, напр. сполучення півкруглих та простих ліній в малюнках 12, 34, 100 альбому, зустрічаються в кольорових вишиванках, виконаних шерстю, українських кожухів Богодухівського повіту на Харківщині, що виконувались руками, а не машиною. Тому припущення, що тут маємо справу з технікою машинного вишивання, що нею обумовлюється й характер згаданого орнаменту, не виправдується. В українських узорах кожухів трапляється також і мотив списа, що тут має назву „жало“. (Див. мал. 100 альбому).

Взагалі порівняльне вивчення орнаменту кожухів мусить відкрити цікаві перспективи й тому треба побажати, щоб робота по збиранню матеріалів не обмежувалась тільки Комстромською губернією. При збиранні матеріалів треба, по можливості, звертати

¹⁾ Твори Г. Ф. Квіткі т. II. Харків 1894. Листи до любезних земляків. Стор. 14.

увагу і на техніку; цей випуск, на жаль, дає лише короткі вказівки відносно техніки (ст. 2 та 6 передмови), термінології ж, що має таке важливе значіння при дослідженні орнаменту, в названому виданні зовсім немає, не дивлячись на те, що матеріал збирався також і в кравців.

В. Білецька

М. Е. Шереметева. Крестьянская одежда калужской Гамаюнщины. Труды калужского общества истории и древностей. Этнографический очерк с 9-ю рисунками на отдельных листах. Калуга 1925 стр. 29.

Чепурно видана книжечка М. Е. Шереметевої дає спробу схарактеризувати одяг кількох сел Калужської губ. по правому березі р. Оки. Книжка з'явилась в наслідок праці етнографічної секції Калужського Общества Истории и Древностей по обслідуванню побуту Гамаюнщини Калужського повіту.

Книжка містить в собі 8 розділів та передмову. В передмові зазначається необхідність вивчення дрібних етнографічних груп, як одно з завдань сучасної етнографії, далі помічається кілька груп Калужських „полехів“, виділених по різних ознаках, а між ними й Гамаюнщина.

Зазначивши територіальні межі Гамаюнщини, авторка висловлює міркування з приводу походження назви, відмічає особливості одягу для цієї групи й зазначає необхідність дослідження одягу для загальної характеристики побуту цієї місцевості. Загальний процес зміни типів одягу підтверджується також і на прикладі Гамаюнщини; паньова змінюється сарафаном, останній сукнею міського типу. Далі йде опис жіночого й чоловічого одягу про будень і про свято, так сучасного, як і старовинного; головних уборів і їх залишків в сучасності. Паньова тут забулась і згадок за неї немає.

З обрядового одягу згадується одяг на смерть, „димка“ молодої, одяг жінок при оборгованні підчас пощестей, троїцькі вінки. Зазначаючи архаїчність одягу Гамаюнщини в порівнянні з іншими селами, висловлено міркування за важливість простежити еволюцію, а також і впливи. В кінці опису авторкою висловлена цікава думка про подібність деякого гамаюнського вбрання до фінського.

Треба вітати подібну спробу, що подає дуже цікавий матеріал, бо праць в цій галузі небагато. Опис, на жаль, надто стислий; це ніби початковий нарис, що потребує дальшої розробки, систематизації матеріалу й поглиблення. Виклад часто переривається міркуваннями загально-етнографічного характеру, а також описами, що віддаляються від наміченої теми, як напр. про вживання полотна в обрядах та рушники, а також опис самих обрядів, де вінок відіграє роль, як культова одежа.

До досить детального опису сарафану слід було б додати фотографію або малюнок-кресленик, що дав би уявлення про крій та загальний вигляд, а також зазначити про його довжину. Слід було б більше звернути уваги й на пояси, якими підперізували сарафани; де вони вироблялись та купувались. Про сорочки сказано дуже мало, „ворот с небольшим вырезом“, нічого не говорить про тип сорочки по крою. До опису головних уборів треба додати малюнків або фотографій їх в профіль, спереду і ззаду. За головні убори жінок різного віку раніш і тепер також не сказано нічого.

Вивчення одягу—одно з найцікавіших та малодосліджених питань етнографії. Не говорячи про суто-історичний інтерес цього вивчення, бо що найкраще виявляє економічне становище різних суспільних груп за тої чи іншої доби, як не одяг; це вивчення свідчить і за культурні впливи, що їх переживали різні суспільні групи. Одяг часто був свого роду посвідкою за соціальне становище.

Важливу роль відіграють досліди над одягом і в питаннях дослідження колонізаційних шляхів заселення певної території, тут по особливостях та по типах одягу, звичайно найбільш сталою, селянського, можна довідатись, звідкіль прийшло населення країни.

Не говорячи про важливість вивчення одягу для питань суто теоретичних, таке вивчення має й першорядне практичне значіння. Театр та кіно, що відіграють значну роль в загально-культурній роботі, мусять черпати матеріали для репрезентації костюмів з етнографічних студій і тим самим відповідати історичній та етнографічній дійсності, а не утворювати якогось умовного „малоросійського“ костюму, що, на жаль, не зовсім перевівся й зараз.

Крім солідних робіт Волкова й Познанського в українській етнографічній літературі маємо про одяг лише короткі відомості, невеличкі замітки й тому дослідникам широкое поле діяльності для студій над українським одягом так старовинним, як і сучасним.

В. Білецька

Російсько-український словник правничої мови. Вид. Укр. Акад. Наук. К. 1926.

Потреба в правничому українському словникові давно відчувалася. Коли окремі спеціалісти-дослідники, оперуючи переважно старинною термінологією, ще могли б обходитись без словника, то широким колам правників-практиків абсолютно неможливо не мати під руками для кожного дня вжитку хоч будь якого словника. Але в той час, як в Західній Європі правничий словник може обійтись суто юридичною термінологією, в нас в зв'язку з переоцінкою всіх формальних цінностей право невідривно пов'язано з економікою й політикою. З другого боку життя в Спільці Соціалістичних Республік тече таким колосальним потоком, що сьогоднішній правовий матеріал вже завтра стає історичним і натомість відшукуються нові, точніші терміни, нова більш удосконалена правова фразеологія то що. Тому прекрасно зробила Правничо-Термінологічна Комісія при III-му Відділі УАН, що не замкнулась в рямці широко-юридичної термінології, а виробила на підставі історичних даних такий словник, що радянський юрист-практик при недостатньому знанні укр. язика (на Україні, на жаль, ще є представники і практики, і науки, які не знають державної мови) може порівняно легко знайти все, що йому потрібне в „Рос.-укр. словнику правничої мови“. Власне під таким поглядом виправдується та домішка не юридичних термінів, яку знаходимо в названій книжці.

Перед Комісією стояли величезні труднощі, котрі їй здебільшого пощастило подолати. З цього не слід, однак, що Термінологічна Комісія вичерпуюче перевела свою роботу. Редактори в особі многозаслуженого в укр. науці акад. А. Ю. Кримського, серйозного знавця укр. судових актів І. Ю. Черкаського й інших співробітників Комісії самі признають, що всіх матеріалів вони не вичерпали. Так, Комісія обмежилась напр. тільки I-м випуском „Актової книги Полтав. Городового уряду“ (помилково в передмові на стор. V надруковано „Акты“), не використавши 2 й 3-го випусків, обмінувши Актову книгу Стародубовського Уряду, Архів Сангушків, Мотиженський, Сулимовський й Любецький Архіви в вид. О. М. Лазаревського, Диариуши Генеральної Канцелярії, Археографический Сборник, Акты Юж. и Зап. России (в тексті однак зустрічаються посилання на ці останні), Генеральные следствия, Экстракт из указов и учреждений и т. д. Саме ж головне і зовсім неоправдано опущено „Права, по которым судится малороссийский народ“, де маємо вироблену укр. правничу термінологію. В тільки що названому збірникові находимо чимало вдатних термінів, котрими, на нашу думку, слід було б скористатися. В „Правах“ напр. за алфавітним порядком можна було б позичити такі терміни: апелляция в высшую инстанцию—крайняя апелляция (Права III § 2, арестант—колодник (VII 23 § 2) бедный—скудный (X 29 § 1—і зараз живе в побуті), вещь—пожиток (XVI 43 § 1), волокита—волокита (VIII 4 § 2 укр. волочити) восходящий—в гору ідучий (XIII 2 § 4), зачинщик—заводця (XIV 14 § 2), малолетний—недорослий (XIII 9 § 7), заключение мировой—миротворения (VII 25 § 2), насильник—нападатель (XX 1 § 5), незаконнорожденный—бенкарт (XIII 21 § 1), обещание—обітниця (XIV 16 § 1), подстрекатель—науститель (XX 40), подчиненный—підкомандний (V 14 § 3), поклажедатель—покладчик (XVI 40 § 2), приобретенное имущество—набитки (X 9 § 2), происхождение—по́рода (X 22 § 3), родство—сродство (XIII 7 § 1), убранство—уборство (X 29 § 3), уличенный—поличний (XXV 10) та ин. Що правда, наведена термінологія стосується першої половини XVIII стол. Проте чому не взяти зі старих джерел того, що можна й слід взяти? Бачимо-такі запозичення в загальних укр. словниках (до речі, серед словників, що їх використано було Термінологічною Комісією, чомусь не показано відомого словника актової мови Горбачевського, про що не можна не пожаліти).

Не відкидаючи історичного боку (Термінологічна Комісія зовсім правильно робить, використовуючи актовий матеріал), одночасно краще було б використати новішу юридичну практику, що її знала Галичина. Обмежимося небагатьма прикладами з покажчика до „Правотаря“ Ф. Евина. Тут знаходимо для терміну веритель—віритель (стор. 801), возвращение к первоначальному состоянию—возворот до первісного стану (803), волнение—зворушення публічного сукоюю (823), дарение—даровина (809), жребий—люсь (854), заведывание—завідательство (822), зрелость—зрілість (840), имущество государственное—публічне добро (855), квартирование—кватерунок (844), копия—второпис (803), користобие—користолобність (847), кровосмешение—кровосуміш (850), купля-продажа—купно-продаж (855), легат—відказ (794), оригинал—первопис (878), осуществляют—осущити (794), ответственность—одвічальність (877), переклад—перезастав (880), перенаяем—віднаєм (795), поднаем—піднаєм (881), порча—псуття (890), предъявление—представа (888), регрес—звороття (836)

созыв — ззов (837), угроза — пострах (887), употребление — зужив (840), утрата — загуба (825).

Притягнення галицьких юридичних джерел допомогло б збільшенню чисто юридичних термінів, серед яких пропущено напр. такі: аднотація, варант, доміцілій, кавція, кадук, квота, клавзуля, кодиціль, комеморація, конвокація, констестація, легітима, легітимація, ліцитація, новація, пролонгація, рекурс, ремітент, ретенція, сепарація, тенент, педент, цессія, експеція. Пропущено однак й такі терміни нашого укладу, як безрідний, потвора, супруга, благочинний, бобиль, подружжя, напотомний, папірня й ін.

Не завжди влучно перекладено деякі терміни. Напр. безплатна робота не покривається терміном „даромщина“, як не покривається одно одним поняття: „бечевник“ й „побережжя“, благонадежність й благонадійність, подружжй та шлюбний вік й т. ін. Слід було б провести більш точно розмежування цих й інших синонімічних термінів та виразів.

Текст иноді не пов'язано. Так, „безсоловність“ передано через „безстановість“ (стор. 7), а на стор. 189 термін „соловие“ передано двома виразами: „стан“ і „верства“, від останнього однак чомусь не виведено прикметника. На стор. 7 слово „безсрочний“ передано через „безстроковий“, а в додаткових висловах знаходимо й „безрідний“ — від слова „рочки“, тим часом на стор. 193 слова „рочки“ чомусь не зустрічаємо. Слово „безчеловечность“ на стор. 8 передано терміном „люгість“, а на стор. 36 останнє визначає „жестокость“. Слово „валюта“ на стор. 11 передано терміном „вартість“, що неправильно і справжнє значіння терміну „вартість“ — цінність подибуємо на стор. 220. На стор. 12 „дійсність векся“ отожднено з „силою векся“, що не одне й те-ж. Трудно погодитись з перекладом виразу „общая вещь“ (стор. 13) через „гуртова річ“, так само термін „взаимный“ передано навряд чи правильно словом „обопільний“, що за старі часи визначало „обоюдний“. На тій же 13 стор. знаходимо як тотожне: „братъ под залог“ — „давати в заставу“. На стор. 14 поняття „владение“ тільки дуже здалека можна означати через „займання“. Штучним видиться переклад слова „внушительный“ через „промовистий“ (стор. 15) або вислов „статья закона гласит“ передати через „стаття закону звучить“ (стор. 23). Подібних не зовсім влучних перекладів в „Рос. укр. словнику правничої мови“ однак небагато.

Не дивлячись на неповну вичерпаність джерел (між іншим, в реториках старинної Київської Дух. Академії є чимало юридичного матеріалу, на що, на жаль, істориками укр. права не звертається й дотепер належної уваги) і денку неповноту в обробленню книги, Правничо-Термінологічна Комісія й її редактори опублікуванням Словника зробили корисну справу.

М. Слабченко

М. Плевако. Хрестоматія нової української літератури. Том I-ий. Перша половина XIX століття. 1. Дрібно-панська передшевшевченківська література. 2. Шевченко. ДВУ. 1926, ст. 591, ц. 3 карб. 50 к.

Можна сперечатися про те, що ліпше і більш педагогічно: чи хрестоматія вибраних творів письменників, яка охоплює в цілому кілька літературних епох, чи серія вибраних творів окремих письменників з коментаріями та іншими потрібними для вивчення матеріалами („Класна бібліотека“). Та не до речі і зайво було б сперечатися про це. По-перше перед нами перший з п'ятих томів, які в цілому складуть „Хрестоматію“: ціла бібліотека під п'ятьма обгортками. По-друге саме для початкового періоду нової української літератури форма хрестоматії неминуха. Перша половина XIX століття нашої літератури знає немало письменників, яких твори кількісно занадто малі, щоб їх видавати окремими книжками: а тим часом знати їх треба, бо в епоху організації цілої літератури дватри вірші, одна п'єса, дві-три маленькі повістіможуть утворити етап літературного розвитку. Саме початковий період нової нашої літератури дуже зручно показати в хрестоматійному збірнику — і гадаємо, що з цим повинні погодитися і найлютіші вороги хрестоматій.

Робота, що розпочав проф. М. А. Плевако вражає широким своїм замислом. Хрестоматії таких розмірів, які він визначає в передмові, не має, здається, жодна слов'янська і жодна сучасна чужоземна література. Хіба в польській літературі знайдемо щось подібного, напр., книгу П. Хмелевського, *Obraz Literatury polskiej w streszczeniach i cenniejszych wyatkach*. T. 1 — 2, Warszawa 1898. Але Хмелевський починає два свої грубі томи від середніх віків і кінчить епохою польського романтизму. М. А. Плевако має намір п'ять томів зайняти літературною продукцією України XIX і початку XX віку. Однак така широкість показує не багатство наше, а навпаки нашу бідність. Ми мусимо складати й видавати таку хрестоматію — левіафана, бо в нас немає книг, щоб дати в руки студентам

наших ВУЗ'ів. Всілякі „бібліотеки класиків“ вибраних і повних допіру починають у нас видавати. Старі видання розійшлися, стали раритетом. Спробуйте знайти де-небудь твори Я. Кухаренка або К. Тополі. Автор добре зробив, даючи те, чого бракує на нашому книжному ринкові і в наших бібліотеках. Студентство дістало, нарешті, змогу не тільки слухати, як викладач розповідає про Метлинського або Боровиковського, не тільки читати про українських письменників передшевченківської доби, але читати й самих письменників. Нема чого говорити про те, яку вагу це має і як виграє справа викладання української літератури в наших вуз'ах і на різних підвищеного типу курсах українознавства після виходу в світ хрестоматій. Третій (по новому плану четвертий і п'ятий) том „Хрестоматії“, що вийшов кілька літ тому, недурно набув широкої популярності в профшколах, робфаках, інститутах, педкурсах і за короткий час вийшов другим виданням.

До першого тому увійшло 30 письменників не тільки з відомими усім добре іменами, як Котляревський, Гулак-Артемовський, Квітка, Гребінка, Костомаров, Метлинський, Куліш, Стороженко й ін., але й такі як Пузина, Рудиковський, Писаревські, Думитрашко, Устиянович та інші. Автор дуже добре робить, даючи місце і цим так званим „другорядним“ письменникам: „для дослідів і правильних висновків з них цінне найбільше саме оте творче піднесення, а не лише рафінерія індивідуальної творчості „стовпів“. У другорядних бо письменників, у тих, що беруться за перо випадково як читач, епоха відбивається іноді значно яскравіше, як у великих“. Думки не нові, але їх корисно повторяти і треба ширити серед тих, що студіюють історію літератури. В результаті—перша половина віку охоплена досить повно. Можна було б побажати (завжди залишається місце на добрі побажання), щоб у дальших виданнях автор, щедро подавши в першому томі ліричний і епічний жанри, був так само щедрий і для драматичної літератури. Поруч з „Наталкою-Полтавкою“, Тополею і Кухаренком ми бажали б бачити, наприклад, Гоголя-батька, або „Купалу на Івана“ Стецька-Шерепері: тоді уявлення учня про початковий період української драматургії, про панський і аматорський театр були б ще виразніші.

З уміщеного в книзі матеріалу ми маємо деякі сумніви що до автора, на яким кінчиться книга і який бере понад 90 сторінок (з бібліографією і увагами). Цей автор—не хто інший як Шевченко. Певна річ, дивно було б, якби хрестоматія нової української літератури вийшла без Шевченка. Але так само ясно, що жоден студент, жоден, хто шукає самоосвіти, не може, знайомлючись із Шевченком, обмежитися на тім, що дає хрестоматія. Як же бути? Чи присвятити Шевченкові окремий другий том книги, передрукувавши під обгорткою хрестоматії „Кобзаря“, якого і так маємо в окремих і приступних виданнях (в виданні ДВУ, за редакцією самого ж М. А. Плевака і І. Я. Айзенштока)? Становище трудне, але вихід з нього, гадаємо, є. З творів Шевченка слід би зробити узкий вибір, умістивши в хрестоматії тільки те, що формою і змістом найбільше зв'язане в Шевченкові з давнішою літературою, найбільш „історичне“, характерне для часу і... найменш цікаве для сучасного нам читача і нас самих як читачів. Повного образу Шевченка не будемо мати, але його і не можна уявити з хрестоматії. Зате будуть підкреслені історико-літературні зв'язки, стане ясніша роль мікроскопічно малих величин“, що підготували „енія“, легше буде зрозуміти, що поет належить своєму часові і своєму літературному оточенню.

Письменників, що їх діяльність охоплює кілька десятиліть завжди трудно укласти в хрестоматійні рамки. В першому томі не можна не відзначити певної помилки що до Куліша, який цілком зробився письменником „передшевченківської літератури“. Певна річ, трудно було б розбивати його на дві частини, уміщуючи одну поперед Шевченка, другу після нього. І все таки Кулішеві зле бути поруч Афанасьєва-Чужбинського, Устияновича та Могильницького. Гадаємо, що йому треба переміняти місце—і в майбутньому перебраться до другого тому, про всі міркування, що закріпили його тепер у першому.

Ми не сказали досі про ту рису книги проф. М. А. Плевака, яка робить її особливо дорогоцінною і то не тільки для студентів і тих, хто шукає самоосвіти—але й для кожного наукового робітника, що студіює історію літератури. До творів кожного письменника додано дуже докладну бібліографію його творів і критику на них (історико-літературних робіт як біографічного так і всякого іншого характеру), історії його творів серед читачів і т. д. Книга дає не тільки хрестоматію, але й повну бібліографію української літератури початку XIX віку. Вона виповнює ту велику прогалину, яка досі є в підручниках до вивчення нашої літератури. Російська література має і роботи Венгерова (Істочники словаря русских писателей), і Мезьер (Русская словесность с XI по XIX включительно), і обчисленого на ширшій кола Владиславлева (Русские писатели XIX—XX в. в.) і багатьох інших. У нас—тільки окремі показники до окремих письменників, до фольклору, до драматургії (передреволюційної епохи). Жодного бібліографічного справочника, що його міг би мати під рукою студент, учитель-словесник, початкуючий учений—який не

має ще власного карткового каталога. Бібліографія М. А. Плевако з цього погляду є подія наукової ваги. Ми не будемо тепер розглядати деталей розкладу і сказати б зовнішнього вигляду бібліографічних даних, що є в книзі (відзначаємо мимохідь, що ми не зовсім розуміємо, чому шановний укладач називає бібліографічні покажчики до окремих письменників „бібліографією бібліографії“: це не так, бо подібними словами можна було б називати тільки списки й переліки бібліографічних покажчиків до творів якогось письменника, а не самі покажчики). Відзначаємо, що системи і порядку тут, в кожному разі, більше, а ніж у 3-м томі Хрестоматії, що вийшов кілька років тому і анульований нині новим виданням. Трохи трудно ще визначити хронологичну послідовність виходу в світ творів письменника, шкода також, що критика творів не виділена бодай окремим шрифтом від самих творів: взагалі набрана петитом часом на кілька сторінок бібліографія також читачеві на очі — та нічого не вдієш, доводиться радіти й петитові. Сподіваймося, що пізніше авторіві пощастить виділити цей бібліографічний відділ в окремому книжку, аналогічну російським книжкам Мезьєр або Владиславлева. Видання такої роботи останеться необхідним внеском автора (і видавця!) в діло вивчення української літератури.

Отже книга М. А. Плевако — цінна книжка для кожного, хто починає серйозно студіювати нову українську літературу. Вона без сумніву стане основним підсобником в наших ВУЗ'ах, де вона поки є підсобник, одинокий у своєму роді. Її забезпечено широкий збут, полегчений її розмірно невисокою ціною — як на великі розміри і цілком порядний зовнішній вигляд. Вона буде ще не раз видана і мабуть при перевиданні автор зробить певні поліпшення. На останку ще кілька слів про ці поліпшення — уже загального характеру.

Книжка починається вступом — „тезами“: „Економічний стан України, класова структура її суспільства і українське письменство в першій половині 19 ст.“. Призначення цих „тез“ нам не зовсім зрозуміле. Велику частину їх узято з книги проф. Яворського „Україна в епоху капіталізму“, цеб-то, просто кажучи, виписано з цієї книги: ці виписки міг би зробити і сам учень. Починаючи з 20-ї тези мова йде і про літературу. Само від себе зрозуміло, що судити про історико-літературну концепцію укладача по цих 5—6 сторінках вступу було б легковажно. З другого боку, студентіві вони дадуть тільки дуже... „загальне“ уявлення про літературний процес — до того ж подекуди дуже спрощене, зроблене на швидку руч і тому не продумане в деталях. Похапливо роз'яснюючи ідеологію письменників і поділяючи їх по групах, автор впадає в вульгаризацію того „соціально-економічного“ (марксівського?) методу, який він так щиро рекомендує. Навряд чи можливо, напр., казати, що літературні напрямки — ніщо, як ідеологія певної доби й певного класу (ст. 21), а вкупі з тим стиль даної доби. Ні, літературний, художній стиль — це, як не раз відзначала вже марксистська критика, о с і б н и й (художній або естетичний) вираз стилю суспільно-побутового і суспільно-педагогічного життя даного соціального організму в дану епоху, друга сторона його, а не те саме. Можна сперечатися і за ті „налички“ для класицизму, романтизму і реалізму, що йдуть далі. Говорити про їх зміст ми тепер не будемо, але не можемо не сказати, що зовсім даремно автор кинув тут, напр., таку фразу (за романтиків): у письменників феодальної аристократії і їхніх „попутчиків“, надто після французької революції, він (романтизм) має реакційний характер — в йому повно фантастики, розчарування, містицизму, релігійності, монархічного сервілізму: приклади — Гофман, Марлінський, Жуковский. Бідний Гофман! І він, лютий ворог філістерства, попався таки в монархічному сервілізмі. Так йому й треба за „принцесу Брамбілу“ і всіляких мишачих царів: але до чого тут Марлінський, в якого нема фантастики, нема й великого нахилу до містицизму, і який 14 грудня 1825 р. на Сенатській площі демонстрував щось зовсім протилежне монархічному сервілізмові — не зрозуміти. До речі сказати, письменників феодальної аристократії — автор не дуже щасливо протиставить письменникам „інтелігенції“, ніби справді ці поняття можна протиставити.

Замість цих суперечливих, очевидно нашвидку руч уложених „тез“ багато корисніша й наочніша була б наприкінці книжки синхроністична таблиця української літератури першої половини XIX-го віку, де з явищами літератури, укладеними в хронологічному порядку можна було б зіставити явища економічного, політичного і суспільного життя того самого періоду! Висновки, певна річ, довелося б робити самим читачам книги. Але для тих висновків і матеріал, зібраний у книзі, і заняття соціально-економічною і культурною історією України (вони супроводять спеціальне вивчення літератури і почасти попережують його) дали б достатній матеріал. А зрештою це діло підручника, не хрестоматії. Як підручник не може заступити хрестоматії, так і вона зробиться підручником однаково не може.

Загальна оцінка книги від цих уваг остається незахитана. Книга проф. М. А. Плевако — потрібна і цінна книжка.

О. Білецький

М. Івченко. „Порваною дорогою“, В-во письменників „Маса“, 1926 р. ст. 96.

М. Івченко вже давно здобув собі почесну репутацію культурного письменника. Ця культурність особливо виразно помітна на його новій невеличкій збірочці оповідань „Порваною дорогою“ і справляє на читача дуже втішне враження.

В збірочці троє оповідань: „Порваною дорогою“, „Ранок“ і „Землі дзвонять“. Характерне для всіх трьох оповідань — відсутність зовнішньо - розгорнутого й закінченого сюжету. Читаючи книжку, мимоволі виринає така думка, ніби сам автор умисне не звертає на це уваги, або принаймні надає сюжетові другорядного значіння. Проте, це зовсім не означає, що письменник будує оповідання навмання, не маючи якого-небудь формального способу. Навпаки, можна констатувати, що письменник свідомо обмежує свої сюжетні ресурси, ставлячи їх у тісну залежність од тих проблем, які письменник висвітлює в кожному окремому випадкові. Але через те, що письменник не до кінця розв'язує проблеми в цих трьох оповіданнях (особливо „Порваною дорогою“ і „Ранок“), а тільки намічає їх і так би мовити „заряджує“ їх певним ідеологічним напрямком — одпадає потреба і в розгорнутому сюжеті. Автор обмежується тут конспективно - стислою і спрощеною формою сюжету, беручи тільки один епізод фабульного значіння, що може висвітлити психо-ідеологічну проблему оповідання. Як бачимо, автор „скупий“ що до сюжету. Та ця „скупість“, на мою думку, є свідомий формальний спосіб авторів. Так, в оповіданні „Порваною дорогою“ письменник розв'язує, або точніше тільки фрагментально намічає проблему колізії між світоглядами матери-селянки і її дочки Галі, що попала до міста і, здобувши складнішої культури, живе патосом театрального мистецтва, навіть сентиментально ідеалізує його. Мати-ж — вся в полоні землі, селянського старого побуту і селянської непорушної психики. На цьому ґрунті — природно виникає колізія. Правда, неясна вона, затуманена і якась мовчазна. Письменник не оформлює її до кінця, навіть утримується від того, щоб показати на чийому ж боці його особисті симпатії. Тут можна тільки догадуватись, тим паче, що сюжета немає, а є тільки один епізод: зустріч матери з дочкою після довгої розлуки. Цей епізод виконує що до сюжету функцію ніби фінальної сцени в довшій внутрішній драмі матери-селянки і дочки-інтелігентки. Фабульно — воно вузьке, психологічно — елементарне. А персонажі його, особливо Галя — невиразні, схематичні. Галя — інтелігентка без „целеустремленности“ соціальної, без громадських ідеалів. В її світогляді — не чути пульсу сучасності. Правда, з уст її злітають слова про нол, про міщанство. Але все це ніби фальшиво звучить. Так само прикро звучить істерично-мелодраматичний момент, коли Галя, перемагаючи в собі психику селянки, чомусь серед ночі біжить до театру і там засипає під дверима.

Оці моменти не на користь оповідання. Але письменник все таки привертає увагу читача, місцями переконуює й зворушує його своєю незвичайно м'якою ліричністю, теплим тоном і задумано-глибоким філософічним настроєм. В цьому оповіданні можна констатувати вже серйозну авторську культуру, знання людської душі і вміння надати дрібним речам глибокого внутрішнього значіння. — Найсильніше оповідання в збірці „Ранок“. Стисле воно й прозоре. Фабула його також обмежується одним епізодом: убивство селянина за привласнену телицю. Сліпу жорстокість і абсурдність цього факту письменник дуже яскраво підкреслив способом контрасту: — оповідання пройняте міцним, майже п'янищим настроєм радості життя, любови до природи. Сцену убивства попереджає сцена бурхливої пристрасти. Сильний реалізм оповідання, економія матеріялу і багата психологічна тематика — надають йому значіння мистецько-закінченої речі.

Осторонь стоїть оповідання „Землі дзвонять“. Воно найліпше задумане, а виконане мляво і навіть хаотично. Письменник побудував його на філософічних переживаннях інтелігента-невростеника, що хоче повернутись до землі. Психика в нього роздвоєна. Його тягне влада землі, приваблює міцна сила природи, але якісь інтелігентські мрії, часом містичні настрої кудись поривають героя, утворюють дизгармонію. На цьому ґрунті виникає стара, давно відома з літератури, драма. Герой цього Івченкового оповідання — поганий псевдонім аналогічних Гамсунівських героїв, що тікають од культури до природи, але спокою не мають собі. Нового в Івченковому герої тільки те хіба, що він часто цитує містичні сентенції з Visva Bharāti. Загалом, трудно зрозуміти, що мучиться цей герой. — Оповідання перевантажене символюкою, — це відгуки колишнього Івченкового символістичного сприймання світу, — поруч з реальними побутовими сценами селянського життя. Таке перемішання формальних планів справляє прикре враження.

Але в цьому оповіданні, як і в інших, є одна характерна і дуже цінна риса — всі персонажі живуть глибшим внутрішнім життям, у них є внутрішнє саяво. До життя не ставляться вони зовнішньо. І стара Відья з оповідання „Порваною дорогою“, і Мокрина з „Ранку“ і персонажі в оповіданні „Землі дзвонять“ — всі вони, хоч і селяни, мають

складнішу психику. Вони сприймають життєві факти в їх внутрішньому сенсі, глибоко, іноді філософично їх відчують. Кожний персонаж в Івченкових оповіданнях — по своєму філософ. Переживання їх — не буденні, вони перейняті обов'язково або патосом біологічної радості, або непереможною любов'ю до землі. Іноді переживання їх позначені настроями трагізму. („Землі дзвонять“).

Оцей момент підкреслювання глибшого внутрішнього життя персонажів і надання особливого значіння буденним явищам, найчастіше — явищам природи — є найбільш характерний момент в творчості Івченка. Його ми вже бачили в першій Івченковій книзі „Весняні шуми“. Пізніше цей момент ще яскравіше виступає в оповіданнях — „Імлистою рікою“. В останній книжці Івченко робить найбільший акцент знову ж таки на цьому моменті.

Творчість Івченка досягає і поглиблюється. Він поволі, але певно переборює в собі рештки символістичного мислення, йдучи до реалізму.

Найцінніше в його творчості — майстерне виявлення схованих закутків людської психики, уміння показати за дрібними фактами — глибше й складніше життя.

Книжку видано чепурно. Видно дбайливу руку видавництва. Це факт дуже відрадий.

Я. Савченко

В. Г. Короленко. Полное посмертное собрание сочинений. Дневник. Т. I (1881 — 1893), с. 304 — 1925. Т. II (1893 — 1894), с. 352 — 1926. Госуд. Изд. — во Украины (Полтава).

„Щоденник“ Короленка є частиною розпочатого друком ще року 1922. „Повного посмертного зібрання творів“ письменника, що має охопити не тільки всі його художні твори та критичні й публіцистичні статті, але й щоденники та листування. Такий план видання, звичайно, є цілком правдивий, бо й художні твори, і щоденник, і листи як найтісніше зв'язані поміж собою, і лише за допомогою всього цього матеріалу можна в достатній мірі широко й поглиблено вивчити письменника, — його життя, особу та його творчість.

„Щоденник“ охоплює величезний період — цілих сорок років (1881 — 1921)¹⁾, і вже це одне робить його цікавим і цінним, що прекрасно почував і сам автор: „видасте щоденники, думаю, багато буде в них цікавого“, казав він своїм близьким за короткий час перед смертю (Полн. собр. соч., I, с. 8). Але ми знаємо, що з Короленка був не тільки письменник, не тільки людина, але й громадянин в кращому розумінні слова, при чому він ніколи не замикався сам в собі, не ставив себе в центрі всесвіту, а завжди жив інтересами живого життя, що оточувало його та хвилювалося навкруги; мимохідь він перетворювався на історика сучасної йому суспільності і надавав своєму щоденникові переважно характер „літопису громадянського життя“²⁾. Тут ми знаходимо випадки адміністративної сваволі й „помпадурства“, безправність людности, пригніченість преси³⁾, при якій доводиться „вживати дивних заходів, щоб висловити хоча що-небудь“ (II, с. 184), вибрики цензури, що через її причіпки у нього самого протягом півріччя загинуло три статті „з незалежних обставин“ (I, с. 267), — словом, все те, що надавало минулому життю таке специфічне „російське“ офарблення. Не даремно ж Короленко, переписавши собі відомий вірш Лермонтова „Прощай, немытая Россия“... з гіркістю зауважає: „Яскраво й міцно. Лермонтов умів почувати, як вільна людина, умів і змальовувати ці почуття. В наш час — це вже анахронізм, цього вже не буває!... Нині вже й поза стіною Кавказа від всевидючого ока не сховаєшся“ (I, 219). Він уважно зупиняється на подіях політичного характеру, як замах на нижегородського губернатора, езекуції та розстріл засланців в Якутському краю (I, 209, 213), виступ французьких анархістів, політичні арешти то що (II, 228, 248). Особливу увагу Короленко звертає на смерть Олександра III та зв'язані з нею загальні сподіванки „нового курсу“; він докладно змальовує Петербург перших днів після цієї смерті, наводить свої розмови з знайомими та незнайомими, яскраво відбиваючи загальне нервово зворушення тих днів, — а через два місяці він вже

¹⁾ Протягом цього періоду — з різних приводів — щоденник чотири рази зовсім перепинаяся: р.р. 1885 — 1886, р. 1900 і р. 1906 — на рік що раз, р.р. 1908 — 1912 — на п'ять років. Крім того, зшиток щоденника за 1914 і 1915 р.р. загублений був, коли В. Г. Короленко повертався з закордону підчас війни.

²⁾ Між іншим таким характером щоденника пояснюється й наявність в ньому великої кількості газетних вирізок — до самих останніх років.

³⁾ Цікаве оповідання Короленка про його спробу р. 1894 видавати газету в Нижньому Новгороді (II, 249 — 256).

так характеризує нове царювання: „продолжается инерция старого порядка. У нас правит еще пока — труп Александра III“ (II, 314). Не слід забувати тільки, що майже весь час К. писав свого щоденника на становищі „поднадзорного“, при постійній можливості небажаної визити гостей в блакитних мундирах, що могли зацікавитись його рукописами та зшитками¹⁾, — звідсіль, будає, впливає деяка стриманість та недоговореність щоденника, особливо, наприклад, що до зустрічей та розмов К.-а з революційними та громадськими діячами минулих часів.

Трьохмісячна подорож р. 1893 за кордоном²⁾ і в тому числі місячне перебування в Америці дали щоденникові Короленка (див. II том) надзвичайно багатий та розмаїтий матеріал. Крім звичайних „дорожніх вражень“ тут знаходимо багато такого, що спеціально зацікавило нашого письменника, наприклад: бійка в парламенті в Лондоні, розмови в єврейському питанні, інтерв'ю з представниками американської преси, становище негрів, мітинг безробітних та день робітничих спілок в Чикаго, справа анархістів („увесь день просидів, знайомлючись з справою анархістів по джерелах, що приставлено було мені одним з асистентів прокурора“— II, 111), розмова про американських робітників, побут румунських старообрядців та сектантів, що колись переселились з Росії та багато іншого.

Обидва надруковані томи щоденника дають чимало матеріалу й для характеристики світогляду К.-а цієї доби (1881—1894 р.р.), при чому тут не все уявляється нам достатньою мірою цільним і ясним. Візьмемо, наприклад, такий важливий для К.-а момент, як його відношення до народників. Він іронізує над багатьма з них і говорить не тільки про „добрые желания интеллигенции“ чи „суетливого народника“ з оповідання, що він задумав написати після визити одного, як він висловлюється, „народнического психопата“, але й взагалі про „теперешнее жалкое и захудалое народничество“. Глузуючи над закликм Златовратського „рыдать в народе“, К. в той же час мало не „ридає“ сам серед переселців на сизранській пристані: „Плач детей, усталые и как будто испуганные голоса женщин, на реке ветер и темнота. Мне сделалось очень грустно, особенно потому, что я — со своей девочкой... мне жаль этих чужих, точно свою... В такие минуты особенно ясно ощущаешь, что все мы довольные и счастливые, роковым образом, коллективно виновны перед всеми несчастными“ (II, 14 — курсив наш). Знаходимо у К.-а і ідеалістично-народницькі міркування про те, що треба „сочувствовать всему доброму и любить все доброе даже в дурных людях... но не следует воспитывать, раздувать чувство классовой и всякой другой ненависти одних людей к другим“ (I, 62).

Така сама подвійність спостерігається у К.-а (принаймні, в межах перших двох томів щоденника) і в відношенні його до релігії. Він не знає, хто в основному питанні релігії ближчий до правди, — „гнила интеллигенция чи дитяча народная мудрость“, — і коли, міркуючи з приводу смерті дівчинки-небоги, він каже: „Там (курсив автора) нет ни лешего, ни водяного, ни ангела с белыми крыльями, ни доброго старика с большой бородой, справедливого начальника миру... Все это мы уже осветили: оказались фантомы, старые истлевшие пни, наваленные историческим хаосом на темном пути человечества“ (I, 161—2), — то в іншому місці читаємо: „...мы никогда не освободимся от антропоморфизма, потому что в нем есть доля истины. Мы — часть природы, часть Божества“... (I, 204). Так само, коли К.-о розказує про так зване „Лурдське чудо“ (гадане навернення Золя — I, 255—9), ми почуваємо його певний раціоналістичний ухил, але в кінці зустрічаємо таку фразу: „Не дай Бог, чтобы исчезли те душевные движения, которые мы называем верой“. І можна думати, що ні роки навчання в Петровсько-Розумовській академії, ні широко розповсюджений науковий позитивизм 60—70-х р.р. всеж таки не перемогли тих навіянь, що він їх одержав в оточенні надзвичайно релігійної родини; і при наявності у нього певного раціоналістичного офарблення, певного позитивізму, кінцень-кінцем К.-о є всеж людиною своєрідного ідеалістичного світогляду.

Зазначена подвійність в відношенні до релігії відбилася й на вирішенні питання, як виховувати — з Богом, чи без Бога — власних дітей. К.-о йде тут за Теном, що так само був „невірющий“, але „глибоко почував неможливість одвірати дітей від всякої віри“ (I, 225). Дарма, що кожен релігійний образ буває безжалісно зруйнований впливом часу: „Форма разбита, образ исчез, но ум глубокий и сильный все-таки чувствует, что нельзя оставить в детской душе эту пустоту: образ ложен, но чувство истинно, и если

1) Надзвичайно цікавою і, гадаємо, не випадковою є для нього, людини політично-неблагонадійної, така помилка в одному місці щоденника: „мой сосед по камере“ — замість „по каюте“ (II, с. 127).

2) На всесвітню виставку в Чикаго через Фінляндію, Шведчину, Данію й Англію та назад через Францію, Швейцарію, Австрію й Румунію.

заглушить это чувство, дать ему атрофироваться,— то ложь будет больше»¹⁾. Обидва томи щоденника дають багато цікавого й цінного матеріалу, з одного боку, для з'ясування письменницьких засобів К-а та процесу його творчості, а з другого — для з'ясування його літературних уподобань, художніх симпатій, відношення до окремих літературних явищ і течій та до загальних питань мистецтва. Треба зазначити, що поміж великого так би мовити „ділового“ матеріалу щоденника в обох томах розкидано дуже багато живих сцен, яскравих влучних характеристик, художньо зроблених малюнків з натури, що могли б зайняти гідне місце поруч з кращими сторінками сучасно-художніх творів Короленка. Чимала кількість їх — з більшими чи меншими змінами — дійсно ввійшла в його художні оповідання й нариси, і ось порівняння цих первісних побіжних зарисів та етюдів з їх обробленою художньою формою показує нам, як розвивався та змінювався первісний задум автора, як ішло розвинення поетичного образу, де і як мистець накладал свої фарби. Багатство такого матеріалу дає можливість докладно стежити навіть за самим процесом творчості К-а, який проходить таким чином ніби-то перед нашими очима (порів., наприклад, епізоди, що є в I т. на с. 34, 38 — 39, 43 — 44, 92, з оповіданнями „Мороз“, „Черкес“, „На Волге“, „Груня“; епізод II т. с. 71 — 72 і відповідну сцену в оповіданні „Без языка“ — і т. д.).

Що до літературно-художніх симпатій та поглядів К-а, то він багато разів висловлював їх на сторінках свого щоденника. Цікаві його міркування про себе, як письменника, в порівнянні з Толстим та Тургенєвим (він вважає, що йому до них „как до звезды небесной далеко“: „никогда не достигнутъ мне их силы и полноты их развития. Не те у нас времена, не те условия“ — I, 64 — 6), про процес творчості й працю (I, 175 — 6), його зауваження про романтизм взагалі і власний („насколько я сам считаю себя романтиком — ответить пока затрудняюсь... едва ли я вполне могу примкнуть к романтизму... однако и крайний реализм, напр., французский... мне органически противен“ — I, 95 — 99)²⁾, про взаємодій форми та змісту художніх творів, де він казав, що „до оцінки літературного твору належить і оцінка змісту“, тоб-то ідеї (I, 179), нарешті — про так зване „ідейне“ та „чисте“ мистецтво. Останнє питання дуже обходило К-а, що, звичайно, не був прихильником „чистого“ мистецтва: „ідея політична, як і всяка інша, має право громадянства в мистецтві“, каже він р. 1888, а р. 1893, заговоривши про Мікель-Анджело, він зайвий раз підкреслює свою улюблену думку, що мистець в своїх творах не може бути „нейтральним“ і тільки „спокійно розмовляти про абстрактні питання мистецтва“ (I, 229).

Звертає на себе увагу, що чимало місця в записках обох перших томів щоденника Короленко присвячує власним дітям, відокремлюючи ці написи під спеціальною назвою „Мої діти“. Він уважно стежить за розвитком мови у дітей, складаючи навіть окремі „лексикони“ маленької дочки та небоги, і занотовує всі їх розмови та запитання, де можна бачити певний розвиток уявлень чи понять в дитячій свідомості³⁾. Між іншим, він намагається дати ці записи дитячих слів та розмов до всіма їх фонетичними особливостями. Ці спостереження над дітьми К-о робить з такою увагою та таким знанням дитячої душі, що мимоволі одразу нагадуєш в ньому автора дитячих образів в оповіданнях „В дурном обществе“, „Слепой музыкант“, „Ночь“ та в першому томі „Истории моего современника“. Можна додати ще тут, що в другому томі знаходимо стриманий, але виразний відбиток першого важкого особистого горя письменника — несподіваної смерті наймолодшої дівчинки, а потім — небезпечної хвороби інших дітей. Це все сталося р. 1893, коли К-о почував навколо себе, як він висловлюється: „какую то сгущенную атмосферу несчастий и угроз“ (II, 223). „Будет мне памятен этот год!“ — записує він 12 грудня, а всі записи 1893 року закінчує викликом: „Конец этого ужасного года!“ (II, 234).

Українського читача, безумовно, крім всього іншого може цікавити ще одне питання, а саме: в чому і в якій мірі щоденник Короленка відбиває українську стихію, ту саму, що так помітно дає себе почувати в його так званих „волинських оповіданнях“ та про яку він сам не раз згадує в автобіографічній „Истории моего современника“? Перші два томи, що розглядаємо тут, ще не дають і навіть не можуть дати відповіді на цікаве для нас запитання — тому, що вони охоплюють період сибірського заслання К-а і, потім, період його життя в Нижньому Новгороді, де, звичайно, зовсім не було сприятливих

¹⁾ I, 226. Див. ще II, 178 — 180, де — в зв'язку з смертю власної молодшої дівчинки К.— знаходимо його спробу зрозуміти проблему життя й смерті.

²⁾ В іншому місці, характеризуючи Тена, якому він дуже симпатизував, К-о зауважає: „Да, это не Золя с его самодовольным натурализмом, в философском отношении плоским и мелким, как тарелка“ (I, 228).

³⁾ I т., стор. 142, 149 — 154, 159, 164, 169, 180, 220; II т., с. 20, 23, 175, 202, 247.

умов для виявлення українських рис та зв'язків автора. Нам пощастило знайти тут лише декілька дрібниць, що зовсім не дають можливості робити будь-які певні висновки (напр., влучна порівняльна характеристика „хохлів“ та „москалів“, що живуть в Добруджі, — II, 160, — українські фонетичні риси в запису одної сибірської пісні, — I, 41, — та інш.: II, 52, 83 — 89, 108, 243).

Нарешті, декілька слів про редакційний бік видання, що ним керує спеціальна комісія, до складу якої входять між іншим удова та дочки К-а, а також відомий історик літератури А. Є. Грузинський. Кожний том має вступну статтю „від редакційної комісії“, де описані рукописи тих щоденників, що війшли в даний том, а також наведені головні біографічні факти, зв'язані зі змістом цього тому. В першому томі знаходимо ще докладну й різнобічну загальну характеристику щоденника К-а, а також означення редакційних засобів. З останніми не завжди можна погодитись. Наприклад, недоцільне є перенесення щоденних записів р. 1883 до „Додатків“: хоча цей щоденник, як каже комісія, „блідий, малозначний та нічого не говорить про самого автора“ (з останнім так само не можна погодитись), краще було не відривати його від інших, а поставити за чергою — на його хронологичне місце. Так само й щоденник р. 1884, що безпосередньо йде за попереднім (в одному з ним зшиткові — див. I, 15 і 295), хоча він дає мало матеріалу та є близький до 34 розділу IV т. „Истории моего современника“, всеж таки треба було надрукувати, а не викидати зовсім! Не можна було викидати й щоденних записів 1892 р. на тій підставі, що вони були вже використані автором в книзі „Голодный год“: для вивчення процесу творчої роботи К-а наявність таких паралельних текстів саме й давала б можливість робити цікаві порівняння та спостереження, — і комісія це добре знала, бо в багатьох випадках правильно залишала на своїх місцях такі записи щоденника, що майже без змін увійшли в закінчені художні твори Короленка. Надаремно редакційна комісія виключає з щоденника записи, які торкаються фактів „тимчасового та місцевого значіння, що в теперішній час втратили свій інтерес“ (I, 12), — бо зазначені критерії цілком суб'єктивні й ненаукові: для дослідника особи, життя й творчості письменника навіть дрібні факти мають певну цікавість і значіння. Ще одною з хиб видання треба визнати повну відсутність точних фотографій з рукописів щоденника; такі фотографії мають велике контрольне значіння, як це видно хоча б на прикладі виданих цього року „Листів Достоевського до дружини“ (див. нашу рецензію в ч. 10 „Черв. Шляху“). Проте поруч з згаданими хибими треба зазначити й певні безперечні плюси розглянутого видання. Перш за все, редакційна комісія зв'язала щоденник з художніми творами та листуванням К-а, поставила його, так би мовити, в загальне річище життя й творчості письменника, а в примітках дала багато вказівок, що дозволяють ознайомитись навіть з самим процесом його творчості; за цей цікавий та цінний матеріал редакційній комісії можна тільки подякувати. В кінці кожного тому вміщено „зміст“, почасти взятий в Короленка, почасти ж складений редакторами, що дуже допомагає орієнтуватись в різноманітному матеріалі щоденника; є також покажчики імен та творів, причому твори самого К-а підкреслено курсивом. Позитивною рисою видання слід визнати й загальне намагання комісії надати йому серйозного, наукового значіння, що їй великою мірою й вдалося. На закінчення можна було б побажати прискорити друк підготованих вже томів, бо, наприклад, вступні статті розглянутих томів датовано березнем та серпнем 1924 року, а вийшли ці томи: перший в 1925-му, а другий аж у в 1926 році.

О. Назаревський

Микола Вороний. Пензлем і пером. Думки естета. Прага — Берлін. Стор. 48.

Автор книжки — широко знаний на Великій Україні, як видатний „поет краси“. Відомий він громаді й як драматичний та театральний критик, рецензент і теоретик театрального мистецтва. Але як критик малярської умілости М. Вороний майже невідомий у нашому письменстві. Ця ділянка письменської праці якось не торкнулася його пера й він до свого емігрування ні разу, здається, не озивався більш-менш широкою розвідкою про малярство.

Згадана вгорі невеличка книжка як-раз заповнює цю програму в діяльності нашого *excellence* артиста-поета, що повернувся оце „додому“, „на тихі води, на ясні зорі“, щоб знову стати до мистецької праці в обставинах Радянської України.

Книжка „Пензлем і пером“ хоч і написана ад hoc — про виставку у Львові картин українських малярів — артистів, об'єднаних у „Гурток діячів українського мистецтва“, що „перебувають на території новоутвореної Польщі, або тиняються по різних центрах і закутках Європи“, як каже автор, але висловлені в книжці думки, трактовка малярства взагалі мають і ширше культурне значіння.

Артисти-малюри, що брали участь у виставці, це або емігранти з України, що опинилися на роздоріжжі, або ж їхні товариші, галицькі бідаки — „парії дрібно-буржуазного громадянства поневіряної нації“, як говорить М. Вороний.

Спинившись коротенько на значінні самоорганізації, в умовах буржуазного суспільства, артистів різного фаху: малярів, діячів сцени, письменників то-що, автор робить далі побіжні аналогії та аналізує наслідки творчості артиста-малюра, артиста сцени та письменника або вченого. Аналогії виходять не на користь артиста-малюра, що мусить „вихоханий і вистражданий в душі твір продати“, а видання картини в репродукції не задовольняє артиста-малюра ні з морального, ні з матеріального боку.

Живописуючи малярську виставку, де брало участь 13 галичан і 13 придніпрянців артистів-малюрів, що виставили разом 342 образи (на наддніпрянців припадає 232 картини), автор поділив учасників виставки на три основних категорії — на правих, т. з. „академістів“, лівих і центровиків.

Найбільше уваги приділяє автор книжки творчості Петра Холодного (центровик) — цього „мистця національно-самобутнього, з глибшим філософичним закроем“, та творчості молодого мистця, теж наддніпрянця, Павла Ковжуна, що вийшов із прекрасної школи Ю. Нарбута. „Властива стихія Ковжуна, каже М. Вороний — графіка, він уже в ній себе знайшов, у ній уже він почуває себе сувереном, і може час уже писати про спеціально „Ковжунівський“ стиль“.

Ковжуна, як і Холодного, кияни, певна річ, ще пам'ятають з передреволюційних часів: перший вже тоді був майже викінчений артист-малюр, а другий — многонадійний юнак, Нарбутівський вихованець. З книжки бачимо, що надії киян справдилися: в особі П. Ковжуна маємо визначну артистичну силу. Ось як його графічну творчість характеризує М. Вороний: „Стилю замкнена в межах площі пластична форма з чорних і білих плям, основана мережею ліній, то твердих і ніби фатальних, як гієрогліфи, ти м'яких і ажурних, як візії сна, доконана в строгій геометрично-точній пропорції і суцільно об'єднана з усіма деталями в єдиній ідеї. Короткою формулою так: площа + форма + лінія + пропорція + ідея = синтеза мистецького об'єкту. Переводячи на мову філософії, площа — це просторіння усесвіту, форма й лінія — знаки ідеї для пізнання суті речей“.

З графічних праць Ковжунових автор книжки називає тільки деякі, бо їх дуже багато. Підносячи високо творчість Ковжуна, як графіка, М. Вороний бештає його „по батьківському“ за олійні праці. Поруч з Ковжуном прихильно згадує автор і другого графіка і аквареліста Р. Лісовського, теж Нарбутівського вихованця.

Зулинається М. Вороний також на архітектурному відділі виставки та відділі „Нова українська книжка“. У першому відділі побив рекорд мистецькими архітектурними проектами С. Тимошенко (виставив 40 шкіців різних проектів), а в другому ясно представлена графічна й рисункова продукція для книжкових окладачів і прикрас у середині вінєтами, заставками, кінцівками і літеровими форзацами (коло сотні експонатів).

Закінчуючи реферування цікавої книжки М. Вороного, мусимо констатувати вельми приємний факт: наш поет повернувся з еміграції, збагатівши на новий талант — критика пластичного мистецтва. Про це виразно свідчить книжка „Пензлем і пером“.

Г. Ков.-Кол

В. Гюго. Король бавитися. Трагедія в 5-ти діях. Театральна бібліотека Книгоспілки; стор. 48; тираж 3000.

Добре відомо, як мало ще перекладено з світового класичного репертуару на українську мову. І це тоді, коли бракує нам довершених зразків української драматургії, коли такі багатющі, невичерпані ще в нас театральні можливості ховають у собі західноєвропейські класики і як об'єкти режисерської роботи і як зразки для українських драматургів, що на них будування драматичного твору повинні вчитись. Отже й можна було б вітати появу кожного перекладу з світових майстрів. Але з одною, безперечною, здавалося б і перекладачеві і видавництву умовою; перекладач мусить дбати про те, щоб найближче до оригіналу підійти і не тільки точно передати зміст його твору, але й відбити по змозі стиль автора — ритм та барви його мови. Ніяково трохи такі загально відомі в культурнім вжитку аксіоми твердити: нема чого тут здавалося б про це розводитися; досвіду що до техніки перекладання зібрано чимало, і ще року 1920 вийшла з кол перекладачів „Всемирной литературы“ ціла книжка „Принципи художественного перевода“... Але, якщо й обов'язкові якісь принципи для культурного перекладача, як і для культурного видавництва, то доводиться згаданий „переклад“ п'єси Гюго, що не досить добре їх ще в нас засвоєно.

Обережно сховав „перекладач“ своє прізвище, соромливо уникнув і зазначити, що це дійсно таки переклад. Мав бо певні до цього підстави: не переклав він трагедії Гюго, а переказав її, позбавивши цим самим властивої її оригіналові привабливості як для читача, так і для режисера, тоб-то просто кажучи, скалічив цю річ. І дійсно. Написану олександрійським віршем драму подав він прозою і до того ж дуже поганою. Далі, повикидав він 99% усіх, таких характерних у цій п'єсі ремарок; що від цього втратила п'єса,—свідчать про це перші ліпші приклади. Починав Гюго кожную дію з характерного опису, що дає тон всім далішим подіям; отже й читаємо в першій дії: „панує певна вільність, свято має дечим характер оргії“. Не зрозуміти без цих слів того, як хоче показати автор всеняке придворне середовище. Чимало таки важать й інші ремарки, хоча б така виразна, що супроводить з'явлення на коні короля — „такий як змалював його Тиціан“. Але найгірше це те, що автор безжалісно скорочував драму, беручи на себе функції режисера, що до нього звичайно не належать. Через це й передавав він своїми словами пишні, повні патосу монологи Сен-Вальє і особливо Трібуле; тільки більш менш додержуючись змісту, давав він замість романтики, що створює всю чарівність п'єси, суху й бліду, мало що не ділову мову, до того ж і не зовсім ще правильну. Стверджу це прикладами:

... vous, qui d'un tel lustre eblouissez la cour,
... ce soleil porti, l'on doute, s'il fait jour,
Vous alliez, meprisant duc, empereur, roi,
prince,
Briller, astre bourgeois dans un ciel de province (I, 2)

Веселі співи —
Le Roi. Vivent les gais dimanches
Du peuple de Paris,
Quand les femmes sont blanches
Triboulet. Quand les hommes sont gris...
(I, 3)

Ще приклад
Les femmes sire, ah Dieu! c'est le ciel, c'est
la terre
C'est tout. Mais vous avez les femmes!
vous avez
Les femmes! laissez moi tranquille; vous revez
De vouloir de savants (I, 4).

Гадаю, що й поданих прикладів досить. Переказуючи розкішні своїми фарбами, а в тім стислою енергійною мовою подані в Гюго монологи,—перекладач їх кастрував; не передав він ні міцного гніву Сен Вальє (I, 4), ні гіркою болю блязня Трібуле. Не розумів певно він, що становлять форма й зміст одну непорушну суцільність, що кожний замах на стиль автора найшкідливіше відбитись мусить і на розумінні тих чи інших персонажів п'єси.

А нарешті декілька зауважень і про той бік перекладу, що за його відповідає не перекладач тільки, а більшою ще мірою саме видавництво. Часто-густо трапляються прикрі форми та вислови, у сучасній українській літературній мові, коли ми перш за все дбати мусимо про якість її, абсолютно неприпустимі: „благоразумно“ (стор. 17; в оригіналі prudent — обережно): „гнете“ (18, зам. гнітить), „погибла, погибель“ (21, 43), „помістя“ (маєток, 24), „воздух“ (32), „жива“ (39 зам. „жвава“), „повеліваєш мною“ (25) і т. інше. Або: „... мені подобається тут. Бодай балкон есть“ (18: celle ci me plaît pour la terrasse), „починий мішок... буду чинити“ (41)... Годі здається й цього. А втім ще один зразок. Рядки пісеньки: „Quand Bourbon vit Morseille, — il a dit a ses gens...“ (III 3) подано в такому вигляді „... Бурбон військом (?) під час війни — побачивши Марсель, сказав“ (E1). Гадаю, що й сам перекладач цих рядків не розуміє.

Може й не варто було б так багато з приводу цього нікчемного перекладу розводитися: хіба мало ми в різних галузях мистецтва всілякої халтури бачимо? Проте надто лихе прикре явище становить таке своєрідне „приспосовування“ до наших потреб світового класика. „Прорубати вікно в Європу“—спокуслива річ, але треба для того відповідне знаряддя мати. І коли, говорячи словами перекладача, трапилася тут така з ним „невдержка“, то чого ж дивилося таке солідне видавництво, як „Книгоспілка“?

П. Рулін

Польша. Беларуская часопісь літаратуры, політыкі, эканомікі, гісторыі. 1926. № 8. с. 244.

Перед нами ювілейне число білоруськаго журналу. П'ять років тому розпочато видавати його у Мінску. Тепер він підсумовує свою роботу й свої досягнення. Треба знати умови культурного розвитку Білорусі, чтобы належно оцінити все значіння „Польша“ й його п'ятирічної роботи. Справа в тім, що на Білорусі, як може в жадній іншій частині кол. російської імперії велася шалена праця по „обрусительству“ „Западного Края“. В наслідок її, в наслідок пригнічення білоруських трудових мас, їх жахливого економічного становища, білоруське культурне відродження починається далеко пізніше за українське. Про більш-менш широкий розвиток його можна говорити лише після революції 1905 р., коли навколо газети „Наша Доля“ (пізніше „Наша Ніва“) гуртуються його адепти. Але справжній широкий, міцний рух, широкий розвиток білоруської культури ми бачимо вже за наших часів, за часів радянської влади й зокрема після лєнінсько-сталінських постанов XII з'їзду про національну політику. Проведенню її мало служити між іншим і „Польша“ Чи-ж виконало воно свою роллю? Чи було воно справжнім світочем для широких білоруських робітничих і селянських мас? Так, було й виконало.

За п'ять років свого існування „Польша“ дало 25 книжок журналу (він звичайно виходить 8 разів на рік, але в перші роки багато було подвійних номерів), всього коло 190 аркушів друку. Біля „Польша“ згуртувалися білоруські літератори й учені. „З життям „Польша“, справедливо каже його редакція, зв'язана велика сторінка розвитку білоруської літератури, публіцистики й громадської думки. Йому в значній мірі належить справа оформлення глибокого марксістського впливу в білоруській літературі. Навколо „Польша“ згуртувалися кращі сили білоруських літераторів і публіцистів. Більше того, зараз не знайти жадного більш-менш відомого білоруського письменника й публіциста, що не містив би своїх творів у „Польші“. Більша частина з них і зараз — його співробітники. Нарешті, „Польша“ було протягом минулих п'яти років свого життя вихователем нових одиниць — робітників на літературнім ґрунті. На його сторінках виросли такі здатні письменники, як Янка Ньоманський, Аркадзь Моркавка та цілий ряд молодих радянських публіцистів.

Розглянемо журнал по окремих його відділах. Відділ красного письменства. В нім за 5 років надруковано до 28 аркушів віршів та до 72 прози. Що до перших то слід зауважити характерне для сьогоднішньої білоруської культури явище. Це — співжиття в „Польші“ поетів різних генерацій. Ми бачимо на сторінках цього журналу старших білоруських поетів, що виступили на ниву білоруської культури ще за часів царату зі своїми віршами, що закликали до боротьби з насильством та описували сумну долю білоруського селянина та робітника (Я. Колас — К. Мицкевич, Я. Купала — І. Луцевич, Ц. Гартні — З. Жилунович...). Тепер всі вони працюють для нової білоруської робітничо-селянської культури й щиро стали на ґрунт самого тісного співробітництва з нею. Цьому сприяв народницький характер цієї поезії. Поруч із ними ми бачимо й новий літературний молодяк, що виступив вже тепер — М. Чарот, А. Олександрович, А. Вольний... Треба сказати, що білоруська поезія стоїть досить високо (на жаль з нею майже незнайомі на Україні) і в багатьох поетичних творах на сторінках „Польша“ ми бачимо зразки самого добірного мистецтва, що в той самий час не цурається й громадських мотивів. Далеко гірше справа стоїть із прозою. Тут, очевидно, білоруським письменникам треба шукати нових форм для своїх творів. Але й тут є сильні речі, зокрема перший роман білоруською мовою З. Жилуновича — „Соки Цаліні“, твори Т. Гушкі...

Гірше стоїть в журналі справа з науковими статтями. В цьому, досить великому розміром, відділі на жаль кількість не переходить в якість. Залежить це перед усім, очевидно, від браку вчених-білорусинів. О ж трохи не весь науковий матеріал „Польша“, написаний або на абстрактні теми, або на теми, що до Білорусі спеціально не стосуються. Тим часом перші з них, хоч і говорять вони здебільшого за важливі питання марксістської філософії, слід було б виділити в особне видання (так і є в Р. С. Ф. Р. де вони містяться в таких виданнях як от „Под знаменем марксизма“, „Большевизм“, „Вестник Ком-академии“, на Україні — „Большовик України“). До того ж в „Польші“ вони здебільшого мають несамостійний, компілятивний характер. Не слід було б такий літературно-науковий місячник переобтяжувати статтями, що безпосередньо до Білорусі не відносяться (в рецензуемому числі такі статті — Герчикова „Таємниця Британської імперії“ та Кагана „Китай у боротьбі з імперіалізмом“; тут же аж дві статті про родинний кодекс Р.С.Ф.С.Р.) Усі ці роботи мають явно перекладний характер, написані не маючи здебільшого на увазі Білорусь, її особні умови й потреби; навіть у прикладах вони головним чином не посилаються на білоруські факти. В них ми майже не знаходимо цікавої для нас характери-

стики сучасної Б. С. Р. Р., діалектики її життя й розвитку, її місця й значіння в Союзі, політичних заходів її уряду, становища її побуту населення. В них ми хотіли б знайти освітлення стану Білоруси Західної, що під Польщею, страждальній трудового населення (згадаймо скривавлену білоруську сорочку, що її кинув польським міністрам українців — комуніст Скрипа у польським соймі), його боротьби зі своїми гнобителями. Це була б конкретна, по суті постановка справи. Але цей мінус білоруського журналу ми не можемо поставити йому як вину. Бо це — не вина його, а біда його. Справа в тім, що бракує білоруських учених-дослідників, публіцистів. Журналові треба всіх зусиль прикласти, щоб скоріше позбутися перекладних статтів, зв'язатися з молодими білоруськими науковими силами, що їх, очевидно, в швидкім часі буде чимало.

Трохи замало уваги присвячено в „Полюмя“ питанням економічним: лише 5 аркушів за 5 років. Але за те можемо одмити позитивну характерну рису цього журналу — це друкування промов про сучасне економічне становище Б.С.Р.Р., що їх виголошували відповідальні представники влади (як от голова Ц.З.К. т. Червяков, або голова Раднаркому Білоруси т. Адамович). Відповідно опрацьовані для друку ці промови є вельми цінне й авторитетне джерело для уявлення про економічний стан країни.

Значно ліпше стоїть в журналі справа з іншими відділами. Історії й революційному рухові на Білорусі присвячено в журналі було до 21 аркушів. Тут є вельми цінний і інтересний матеріал. Зокрема треба вказати на нариси з історії революційного руху на Білорусі З. Жилуновича — видатного білоруського політичного діяча-комуніста, білоруського письменника і поета, що в той самий час є і один із редакторів „Полюмя“. В них відповідно освітлюються доба дореволюційної роботи, події революції, ролі в них білоруської інтелігенції, то що.

Літературна критика зайняла за 5 років в журналі 23 аркушів. В ній ми маємо вельми цікаві освітлення загального стану молодого білоруської літератури, її окремих представників, їх окремих творів (так між іншим кілька статтів було присвячено великій поемі Я. Коласа „Новая земля“, що зробила сильне враження на Білорусі. В рецензованому числі маємо відгук на святкування 20-річчя літературної діяльності Я. Коласа — К. Міцкевича: статті М. Петуховича „Творчий шлях Я. Коласа“ та І. Замотина „Поема Я. Коласа „Симон Музыка“, як автохарактеристика“. Поруч із цим відділом треба поставити й відділ бібліографії, що зайняв 11 арк. друку.

Нарешті відділ хроніки. З нього довідуємося про працю літературних угруповань Білоруси, окремих літераторів, вистави білоруського театру. Чітне місце в ній одведено діяльності Інституту Білоруської Культури. Поруч із хронікою білоруського культурного життя „Полюмя“ постійно одводять сторінку хроніці українського культ. життя. І це характерне явище треба вельми вітати. Розвиток багатшої української культури може бути за приклад багатом національностям С.Р.С.Р. Треба тільки сказати, що в цій хроніці раз-у-раз освітлюється явища дрібного порядку (хтось сподівається щось написати) і пропускаються визначніші. Зокрема майже нічого немає про діяльність Укр. Академії Наук, що тимчасом також може бути за приклад іншим націям С.Р.С.Р., яким цікаві будуть її досягнення й навчальні її помилки.

Ця сторінка про новини українського культурного життя в „Полюмя“ наводить на думку про бажаність більшого обізнання поміж Україною й Білоруссю. „Полюмя“ дещо в цім відношенні робить. І ця сторінка і опріч неї раз-у-раз маємо в журналі переклади з української літератури. Очевидно таке обізнання має бути обов'язковим і ширшим: ряд нових цікавих творів треба було б перекласти з української на білоруську мову й навпаки. Білорусинам треба було б ближче обізнатися з Тичиною, Хвильовим, Йогансеном, то що; Україні не завадить ознайомитися з творами Я. Коласа, Купали, Жилуновича... Таке обізнання було б корисне також і для наших театрів, що почувають кризу репертуару і т. інш.

Підсумовуючи сказане, треба сказати, що робота проведена „Полюмям“ це корисна, плідна робота. Журнал значно збагатив білоруську літературу. Журнал дав цікавий, потрібний матеріал білоруським широким трудовим масам, трудовій інтелігенції. Науковий розділ журналу при таких становищах як на Білорусі, коли Інститут Білоруської Культури займався в першу чергу термінологічною працею, а Мінський університет в своїх „Працях“ (що до речі майже не містять розвідок білоруською мовою) майже не торкається місцевих тем, — був до певної міри місцем для наукових дослідів білоруських учених. Любовно складені книжки журналу несли добрий світ в робітничі квартали, в далекі затерані поміж білоруських лісів села.

Треба побажати ще більших успіхів білоруському журналові, його більшого поширення, його удосконалення. Сама редакція „Полюмя“ ставить перед собою такі завдання: наше бажання, лише воно, надалі ще з більшою повнотою і ще з більшою вичерпністю відбивати цікавість і хід біжучих подій, зростаючої творчості білоруських робітни-

чих мас. Наше стремління, щоб „Полымя“ не покидало класти свою цеглину в будівництво нового життя. Наша мета, щоб „Полымя“ будило й, пробудивши, оформлювало молоду чинну думку білоруського робітника й селянина, направляючи її на розвиток й закріплення великих здобутків Жовтня. Пройдений шлях не закінчується сьогоднішнім днем. Попереду приваблює далі — доба комунізму. Тим, що йдуть їй назустріч, — повинне освітлювати шлях наше „Полымя“.

Білоруському журналові бажаємо щасливих і плідних успіхів на цім шляху, повного виконання цих своїх завдань.

Л. Воронич

ОГЛЯД ДИТЯЧИХ КНИЖОК, ЩО ВИЙШЛИ ЗА ОСТАННІЙ ЧАС

За останній час наша дитяча література наповнилась книжками, що їх можна поділити на такі теми: революційні, побутові, життя дитячих комун, життя села за часи німецької окупації та книжка про дитячий рух.

НА РЕВОЛЮЦІЙНІ ТЕМИ МАЄМО

Бедзик, Д. До сонця. Збірка оповідань.

Державне Видавн. Укр. Юнсектор 1926 р. Ст. 92 ц. 30 к.

У цій книжці 4 оповідання:

I. До сонця. — Малює важке життя родини, що пішла з рідного села шукати хліба.

II. Син чорної кузні. — Жінка замордованого поляками робітника покидає родину та йде помститися за чоловіка та продовжувати діло революції. На революційній роботі через деякий час зустрічається з сином — піонером.

III. На світанку. — Батько й син в громадянську війну добували волю ціною свого життя.

IV. Пісня заводу. Старша сестра розказує дітям, як вони позбулись батька та матери в громадянську війну.

Проміж цими оповіданнями найбільшої уваги заслуговує „Син чорної кузні“, де виявляється революційна праця жінки — селянки. Ці оповідання придатні для дітей середнього віку.

Авслендер, С. Дні завзяття. Повість. Переклав М. Щербак. За ред. В. Гадзинського.

Держ. Вид. Укр. Юнсектор 1926 р. Ст. 108. Для дітей середнього віку.

Вахитов. Скромні герої. Оповідання. Перек. В. Кириленка Держ. Вид. України 1925 р. ц. 25 к.

Про розвідчика у громадянську війну, який чесно служив революції. Для старшого віку.

Ці оповідання написані просто, цікаво й гарною мовою; вони знайомлять дітей з тяжким життям борців за Радянську Владу.

Худяк. У полі боротьби. Оповідання. Державн. Видавн. України 1926 р. Стор. 22. ц. 18 к.

Оповідання про те, як сільський хлопець втікає з дому к повстанцям і з ними разом б'ється за волю, доходить до Перекопу і там гине. В оповіданні є грубі жорстокі сцени, взагалі воно слабе та не яскраве.

ПОБУТОВІ

Сенченко, І. Паровий млин. Повість для дітей середн. віку. Держ. Вид. Укр. Юнсектор. 1916 р. стр. 100 ц. 60 коп.

Оповідання про трьох сільських хлопчиків, як вони от дитячих іграшок перейшли до свідомого життя, та до боротьби за революцію. Написано гарною мовою, багато яскравих правдивих картин дитячого життя. Для серед. віку.

Громів, О. Шибеники Оповідання для дітей. Держ. Вид. Укр. Харк. 1926 р. стр. 55. ц. 30 к.

Розказано, як під впливом піонерів сільські шибеники стають гарними товаришами та вступають до загону. Для середн. віку.

Замойський. Лист до Ілліча. Оповідання. Держ. Вид. Укр. Харк. 1926 р. стор. 19 ц. 12 к.

Переклад відомого оповідання про сільського хлопця, що написав листа до Леніна про свої сільські справи. Переклад зроблено гарно. Для середнього віку.

З ЧАСІВ НІМЕЦЬКОЇ ОКУПАЦІЇ

Різниченко. Гарасько повстанець. Двоє оповідань. Держ. Вид. України Харк. 1926 р. ст. 23. ц. 15 к.

І. Гарасько повстанець. — Ображений німцем сільський хлопчик мститься йому, здобуваючи важні папери, які він відносить до червоних.

П. Хлопці допомогли. Хлопці — пастухи попереджають сільвиконком про напад на село бандитів.

Біглець. Як діти комуни робили. Оповідання. Держ. Вид. Укр. Юнсектор. Харк. 1926 г. Стор. 23. ц. 25 к.

Оповідання про те, як жорстоко покарано дітей, що гралися в комуни.

У цих двох оповіданнях діти познайомляться з тяжким пригнобленим життям України за часи німців, що окупували були Україну.

ЖИТТЯ ДИТЯЧИХ КОМУН

Головко. Інженіри. Оповідання. Державн. Видав. Укр. Харк. 1926 г. Стор. 50. ц. 30 коп.

Розказано про дітей комуни, що сами придумали та зробили водокачку. В оповіданні почувається бадьорий настрій, та тепле, любе відношення до дітей. Для середн. віку.

Ельберт, Н. Я хида. Держ. Вид. Укр. Харк. 1926 р. Стор. 30 ц. 17 к.

Важке життя дітей у старорежимному притулкові, та зміна цього життя, коли прийшли червоні. Оповідання досить слабе та неправдиве, але за відсутністю інших на цю тему може бути використане. Для середн. віку.

Брасюк. Безпутні. Дитяче оповідання. Держ. Вид. Укр. Юнсектор 1926 р.

Оповідання про те, як голод заводить дітей до рядів безпритульних, та про те, який вплив мають недобрі товариші. Перша частина написана жваво та цікаво. Особлива цінність оповідання ще й у тому, що в літературі про те, як стають безпритульними, нічого немає, але кінець оповідання дуже довгий і малоправдивий. Для дітей середн. віку.

Чередниченко, В. Що трапилось з Тетею Зорянською. Держ. Вид. Укр. Харк. 1926 р. Стор. 64.

Дівчинка з буржуазної сім'ї попала у дитячий будинок, та не може у ньому ужитися. Стара нянька принесла їй гостинці, Тетя сховала їх під ліжко від товаришів. Другого ранку кішка з'їла сметану, а на чудодійному образіві, яким Тетя, хапаючись, накрила сметану, залишила купу. Тетя збувається віри, та стає корисним членом комуни. Оповідання написано з антирелігійною метою, але воно не художнє та грубе. Для середн. віку.

ПРО ДИТЯЧИЙ РУХ

Лир. Діти в царстві капіталу. Як живуть та працюють діти за кордоном. Держ. Вид. Укр. Юнсектор 1926 р. стор. 51.

Лир. Наша всесвітня рать. Переклад з 2-го доповненого посмертного видання.

Вид. „Юн. Ленінець“ Харк. 1925 р. ст. 48. ц. 18 к.

Обидві книжки правдиво та зрозуміло малюють міжнародній дитячий рух. Переклад гарний. Для середн. віку.

Меніс. Страйк хлопчиків. Видавн. „Червоний Шлях“, Юнівділ. 1926 рік ц. 12 коп.

Правдива художня картина страйку хлопчиків — ювелірів. Книжка цікава. На жаль, дуже дрібний шрифт. Для середн. та старш. віку.

Рубинштейн. Як збудовано радянську республіку. Розмови вчителя з селянськими дітьми.

Вид. „Книгоспілка“. Харк. 1926 р. Стор. 85 ц. 30 к.

Мухина. Як Бориско узнав радянські закони. Вид. „Книгоспілка“ 1926 р. Стор. 89. ц. 30 к.

Ці дві книжки роздивимось разом. Сама назва указує на зміст. Написані обидві розповіді та нецікаво. Можна дати дітям середнього віку тільки за відсутністю інших книжок на цю тему.

Бібліотекарі

ПРИНИМАЕТСЯ ПОДПИСКА НА 1927 ГОД
НА ДВУХМЕСЯЧНЫЙ ЖУРНАЛ ИСТПАРТА УКРАИНЫ

„ЛЕТОПИСЬ РЕВОЛЮЦИИ“

Задачей „Летописи Революции“ является освещение истории революционной партии пролетариата КП(б)У и борьба рабочих и крестьянских масс Украины за свое освобождение

В 1927 году журнал будет посвящен 10-тилетней годовщине Пролетарской Революции на Украине и будет помещать по преимуществу материал, освещающий основные этапы борьбы за Октябрь в различных районах Украины

ПОДПИСНАЯ ЦЕНА :

1 год . . . . . 7 руб. 50 коп.
6 міс. . . . . 4 руб. — „
Отдельный номер . . 1 руб. 75 коп.

ПОДПИСКУ ПРИНИМАЮТ:

СЕКТОР ПЕРИОД. ИЗДАНИЙ ГОСИЗДАТА УКРАИНЫ

Харьков, Сергиевская площ. Московские ряды № 5,
а также Конторы Периодсектора на местах:

КИЕВ, улица Короленко 49

ДНЕПРОПЕТРОВСК, просп. К. Маркса 49

АРТЕМОВСК, площ. Свободы 109

ОДЕССА, ул. Лассаля № 12

и уполномоченные во всех городах Украины, снабженные
соответствующими удостоверениями.

„НАУКОВО-ТЕХНИЧНИЙ ВІСНИК“

ЖУРНАЛ ТЕХНИЧНОЇ НАУКИ ТА ПРОМИСЛОВОСТІ

Орган Техничної секції Наукового Т-ва при Українськ. Академії Наук

Журнал обговорює проблеми сучасної техніки; науково освітлює техніку промисловості з метою її раціоналізації, освідомлює про стан і розвиток промисловості України, Союзу, а також ознайомлює широкі технічні кола з досягненнями всесвітньої технічної науки й промисловості.

В журналі беруть участь наукові робітники Української Академії Наук, технічн. науково-дослідчих інститутів, науково-дослідчих кафедр, а також видатні інженери та техніки.

ПЕРЕДПЛАТА :

1 рік . . . . . 12 карб. — коп.
6 міс. . . . . 7 карб. — коп.
3 міс. . . . . 4 карб. — коп.
1 міс. . . . . 1 карб. 50 коп.

ПЕРЕДПЛАТУ ПРИЙМАЄТЬСЯ

СЕКТОРОМ ПЕРІОДИЧНИХ ВИДАНЬ ДВУ

Харків, Сергіївська площа, Московські ряди 5,

А ТАКОЖ ПО ВСІХ МІСТАХ УКРАЇНИ

ВІДКРИТО ПЕРЕДПЛАТУ НА 1927 РІК

■■■ НА ЖУРНАЛ ■■■

ГРОМАДСЬКОГО ЖИТТЯ, ЛІТЕРАТУРИ Й НАУКИ

„ЖИТТЯ Й РЕВОЛЮЦІЯ“

ВИХОДИТЬ РАЗ НА МІСЯЦЬ

Журнал знайомить читача з досягненнями українського й чужоземного мистецтва. Дає твори й солідну на них критику

ЖУРНАЛ МАЄ ПОСТІЙНІ ВІДДІЛИ:

1. КРАСНЕ ПИСЬМЕНСТВО. 2. КУЛЬТУРА. 3. МИСТЕЦТВО, ПОБУТ. 4. ПОЛІТИКА, НАУКА, ТЕХНІКА. 5. З НАШОГО МИНУЛОГО. 6. МИСТЕЦЬКА ТРИБУНА. 7. З ПОТОЧНИХ НОТАТОК. 8. СЕРЕД КНИЖОК ТА ЖУРНАЛІВ

ПЕРЕДПЛАТА:

1 рік — 7 крб. □ 6 міс. — 3 крб. 75 к. □ 3 міс. — 2 крб. □ 1 міс. — 70 к.

ПЕРЕДПЛАЧУЙТЕ „ВСЕСВІТ“ ПЕРЕДПЛАЧУЙТЕ

Найцікавіший універсальний, ілюстрований тижневий журнал.

„ВСЕСВІТ“ містить в кожному номері поперх 50 ілюстрацій.

„ВСЕСВІТ“ друкує оповідання найліпших українських та закордонних письменників.

„ВСЕСВІТ“ освітлює всі найцікавіші події в галузі політики, науки й техніки.

**ВИПISУЙТЕ, КУПУЙТЕ,
ВИМАГАЙТЕ ЩО-ТИЖНЯ „ВСЕСВІТ“**

по всіх кіосках залізниць, у всіх газетчиків. Ціна окремого № 15 коп.

УМОВИ ПЕРЕДПЛАТИ:

На місяць (4 — 5 номерів). . . . . — 60 коп.

На 3 місяця . . . . . 1 крб. 80 „

На 6 місяців . . . . . 3 крб. 60 „

На 12 місяців . . . . . 7 крб. 20 „

„ВСЕСВІТ“ разом з „ВІСТЯМИ“:

на місяць — 1 крб. 50 коп., на 3 місяця — 4 крб. 50 коп., на 6 місяців — 9 крб., на 12 місяців — 18 крб.

ПЕРЕДПЛАТУ ПРИЙМАЄТЬСЯ

у Харкові — головна контора, вул. К. Лібкнехта, № 11,

в округах у окруповноважених „Вісти“, по всіх поштових конторах та по всіх залізничних кіосках.

ДЕРЖАВНЕ ВИДАВНИЦТВО УКРАЇНИ

ХАРКІВ

НОВІШІ ВИДАННЯ

Красне письменство

- Вапліте.* — Альманах перший. Стор. 385, ц. 3 крб.
Васильченко, С. — Повна збірка творів. Том I. Стор. 312, ц. 1 крб. 30 коп.
(Розпродано. Друкується видання друге).
Васильченко, С. — Повна збірка творів. Том II-й. Стор. 375, ц. 1 крб. 75 коп.
Вовчок, М. — Твори. За редакцією і з критично-біографічною розвідкою — О. Дорошкевича. том I. Стор. 363, ц. 1 крб. 35 коп.
Вовчок, М. — Твори. Том II. Стор. 383, ц. 1 крб. 40 коп.
Вовчок, М. — Твори. Том III. Стор. 357, ц. 1 крб. 35 коп.
Гулак-Артемівський, П. Твори. Стор. 383, ц. 1 крб. 80 коп.
Досвітній, О. — Тюнгуй. Новели з життя китайського народу. Видання друге. Стор. 139, ц. 1 крб. 30 коп.
Журлива, О. — Металом горно. Збірка поезій. Стор. 127, ц. 90 коп.
Ібаньєс, Б. — Валенсійські оповідання. Переклад з еспанської В. Самійленка. Стор. 273, ц. 50 коп.
Ібаньєс, Б. — Хатина. Переклад з еспанської В. Самійленка. Стор. 272, ц. 55 коп.
Косинка, Г. — В житах. Збірка оповідань. Стор. 190, ц. 1 крб. 45 коп.
Котляревський, І. — Твори. За редакцією, з переднім словом та примітками С. Єфремова. Стор. 365, ц. 1 крб. 30 коп.
Коцюбинський, М. — Твори. Том III. Редакція й передне слово акад. С. Єфремова. Видання друге. Стор. 265, ц. 95 коп. (Продаються також твори Коцюбинського томи I — ц. 50 к., II — 50 к., V — 60 коп.)
Микитенко, І. — На сонячних гонах. Збірка оповідань. Стор. 181, ц. 80 коп.
Нечуй-Левицький, І. — Твори. Том I. За редакцією і з критичною розвідкою Ю. Меженка. Стор. 381, ц. 1 крб. 40 коп.
Панч, П. — Мишачі нори. Збірка оповідань. Стор. 242, ц. 90 коп.
Поліщук, В. — Громохкий слід. Поезії 1922 — 1924 р. р. Стор. 312, ц. 2 крб. 80 коп.
Рильський, М. — Під осінніми зорями. Друга книжка лірики. Вид. II, перероблене. Стор. 103, ц. 60 коп.
Рильський, М. — Тринадцята весна. Лірики книжка IV. Стор. 69, ц. 50 коп.
Сосюра, В. — Сьогодні. Поезії. Стор. 112, ц. 1 крб. 10 коп.
Сосюра, В. — Тарас Трясило. Роман. Стор. 80, ц. 1 крб.
Франс, А. — Оповідання. Переклад із французької. В. Підмогильного. Стор. 238, ц. 70 коп.
Франс, А. — Повстання анголів. Переклад із французької Є. Касяненка. Стор. 30, ц. 2 крб.
Шевченко, Т. — Поезії (Кобзар). Видання II, стереотипне. Зредагували та примітки додали І. Айзеншток та М. Плевако. Стор. 443, ц. 2 крб.
Яблуненко, В. — Галичина. Збірка поезій. Стор. 159, ц. 80 коп.

Поштовий відділ Держвидаву швидко й ретельно надсилає накладною платнею кожну книжку як власного, так і всіх інших видавництв СРСР. Пересилка й пакування на всі замовлення провадяться за коштів Держвидаву, коли замовлення наперед оплачується готівкою.

Вимоги надсилати на адресу: Харків, вул. 1 Травня, № 17, I книгарня ДВУ.